

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ СТАТИСТИКИ, ОБЛІКУ ТА АУДИТУ

Фінансово-економічний факультет

Кафедра фінансів, банківської справи та страхування

Спеціальність 072 – «Фінанси, банківська справа та страхування»

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА БАКАЛАВРА

на тему:

«Фінансові ризики лізингових компаній України»

Кваліфікаційна робота бакалавра містить результати власних досліджень. Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело.

Студент групи
Ф-20.04/1

Гринюк Максим Русланович

(підпис)

Науковий керівник

к.е.н., доцент Заїчко І. В.

(підпис)

Робота допущена до захисту

д.е.н., професор Бондарук Т.Г.

(підпис)

Київ 2024

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ СТАТИСТИКИ, ОБЛІКУ ТА АУДИТУ**ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ****КАФЕДРА ФІНАНСІВ, БАНКІВСЬКОЇ СПРАВИ ТА СТРАХУВАННЯ**

Освітній ступінь – *бакалавр*

Галузь знань - *07 «Управління та адміністрування»*

Спеціальність – *072 «Фінанси, банківська справа та страхування»*

Освітньо-професійна програма – *«Фінанси, банківська справа та страхування»*

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри фінансів,
банківської справи та страхування
д.е.н., проф. Т.Г. Бондарук

«18» жовтня 2023 р.

ЗАВДАННЯ**на кваліфікаційну роботу бакалавра**

Гринюк Максиму Руслановичу

1. Тема роботи: Фінансові ризики лізингових компаній України

керівник роботи: к.е.н., доцент Заїчко І. В.

затверджена наказом по Академії від «18» жовтня 2023 р. № 385/1

2. Термін здачі студентом закінченої роботи 5 червня 2024 р.

3. Вихідні дані роботи: закони та нормативно-правові акти України, що регулюють діяльність лізингових компаній, фінансові ринки та ринки фінансових послуг, офіційні публікації та матеріали Національного банку України, наукові розробки вітчизняних і зарубіжних науковців, а також здобуті наукові факти і статистичні дані, що відображають діяльність у сфері впровадження вітчизняних сучасних фінансових продуктів, а також світові практики здійснення лізингової діяльності.

4. Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, які належить зробити):

1) теоретичні аспекти прояву фінансових ризиків в діяльності лізингових компаній;

2) оцінка сучасного стану управління фінансовими ризиками лізингових компаній;

3) напрями мінімізації фінансових ризиків лізингових компаній.

5. Перелік графічного матеріалу: схеми, діаграми, таблиці.

6. Дата видачі завдання 27 жовтня 2023 р.

Керівник

(підпис)

Завдання прийняв до виконання

(підпис)

Календарний план

№ з/п	Назва етапів кваліфікаційної роботи	Строк виконання етапів роботи	Відмітка про виконання
1.	Затвердження теми і наукового керівника кваліфікаційної роботи бакалавра на засіданні кафедри	18.10.2023	Виконано
2.	Опрацювання першоджерел по темі роботи	01.11.2023	Виконано
3.	Розробка плану роботи, методики та інструментарію досліджень	13.11.2023	Виконано
4.	Проведення економічних досліджень та їх аналіз	04.12.2023	Виконано
5.	Написання вступу до роботи	25.12.2023	Виконано
6.	Написання першого розділу роботи	22.01.2024	Виконано
7.	Написання другого розділу роботи	26.02.2024	Виконано
8.	Написання третього розділу роботи	25.03.2024	Виконано
9.	Написання висновків та пропозицій, оформлення роботи	22.04.2024	Виконано
10.	Подача першого варіанту роботи на кафедру	01.05.2024	Виконано
11.	Доопрацювання роботи згідно з зауваженнями керівника	20.05.2024	Виконано
12.	Попередній захист роботи	03.06.2024	Виконано

Студент

_____ (підпис) _____ (прізвище та ініціали)

Керівник роботи

_____ к.е.н., доцент Заїчко І. В.
(підпис) (прізвище та ініціали)

ЗМІСТ

ВСТУП	5
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ПРОЯВУ ФІНАНСОВИХ РИЗИКІВ В ДІЯЛЬНОСТІ ЛІЗИНГОВИХ КОМПАНІЙ	8
1.1. Сутність, економічний зміст та класифікація фінансових ризиків	8
1.2. Фактори впливу фінансових ризиків на діяльність лізингових компаній.	20
РОЗДІЛ 2. ОЦІНКА СУЧАСНОГО СТАНУ ДІЯЛЬНОСТІ ВІТЧИЗНЯНИХ ЛІЗИНГОВИХ КОМПАНІЙ В УКРАЇНІ	29
2.1. Аналіз сучасного стану діяльності вітчизняних лізингових компаній	29
2.2. Оцінка ефективності управління фінансовими ризиками лізингових компаній	37
РОЗДІЛ 3. НАПРЯМИ МІНІМІЗАЦІЇ ФІНАНСОВИХ РИЗИКІВ ЛІЗИНГОВИХ КОМПАНІЙ УКРАЇНИ	47
3.1. Сучасні тенденції світового ринку лізингових послуг	47
3.2. Шляхи удосконалення оцінки фінансових ризиків лізингової діяльності України з метою їх мінімізації	57
ВИСНОВКИ	66
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	69
ДОДАТКИ	73

ВСТУП

Актуальність теми. В Україні все більшої популярності набуває лізинг як форма фінансування. Від реалізації лізингових операцій отримують певні вигоди усі залучені сторони: лізингодавці, лізингоодержувачі, постачальники об'єкта лізингу, комерційні банки (які також можуть виступати як лізингодавці або кредитори лізингодавців, а також виступати в ролі гарантів укладених угод), та інші юридичні або фізичні особи, котрі є учасниками багатостороннього договору лізингу. Однак, в складних умовах сучасності, що є наслідком глибинних змін у світовій економіці, повномасштабної військової агресії Росії проти України, а поряд з цим в умовах економічної, законодавчо-політичної нестабільності, непередбачуваної поведінки контрагентів та неточності інформації, суб'єкти лізингової діяльності не завжди можуть бути впевнені у досягненні запланованих результатів та правильності методів, що обираються для ведення бізнесу. Ці фактори невизначеності призводять до виникнення ризиків, що полягають у ймовірності отримання збитків або недоотримання доходів порівняно з прогнозованими показниками.

Тому, в контексті дослідження теоретичних і практичних площин здійснення лізингової діяльності, котра спрямована на збільшення дохідності та мінімізацію ризиків набувають важливого значення в умовах сьогодення.

Аналіз останніх публікацій і досліджень. Теоретико-методичні підходи до фінансових ризиків та їх ролі в діяльності лізингових компаній досліджувалися як вітчизняними, так і зарубіжними науковцями. Питання сутності, класифікації, управління, оцінки та мінімізації ризиків розглядали багато науковців, зокрема Бабенко В. Г. [1], Бланк І. А. [2], Івченко І. Ю. [12] та інші. Дорофєєва О. В. [10] та Мігулка О. О. [20] присвятили свої роботи дослідженню сутності, класифікації та проявів фінансових ризиків лізингових компаній. Їхні основні концепції та положення стали базою для подальшого розвитку лізингової діяльності. Проте, враховуючи актуальність теми в умовах війни та потенціал лізингу як ключового інструменту відновлення економіки та

підтримки українських підприємств, питання мінімізації ризиків лізингових компаній у сучасних умовах залишаються недостатньо вивченими.

Мета дослідження – є висвітлення теоретичних аспектів та вивчення процесу виникнення фінансових ризиків в діяльності лізингових компаній з ціллю їх мінімізації.

Для досягнення цієї мети автором виконувалися наступні **завдання**:

- сутність, економічний зміст та класифікація фінансових ризиків;
- фактори впливу фінансових ризиків на діяльність лізингових компаній;
- аналіз сучасного стану діяльності вітчизняних лізингових компаній;
- оцінка ефективності управління фінансовими ризиками лізингових компаній;
- сучасні тенденції світового ринку лізингових послуг;
- шляхи удосконалення оцінки фінансових ризиків лізингової діяльності України з метою їх мінімізації.

Об’єкт дослідження – економічні відносини, які виникають в процесі діяльності лізингових компаній.

Предмет дослідження – сукупність теоретико-методичних та практичних аспектів управління фінансових ризиків.

Методи дослідження. Для з’ясування сутності, економічного змісту та класифікації фінансових ризиків було застосовано методи – *логічного узагальнення, індукції та дедукції*; під час визначення фактори впливу фінансових ризиків на діяльність лізингових компаній – *діалектичний, і системно-структурний методи*; у процесі аналізу сучасного стану діяльності вітчизняних лізингових компаній – *методи статистичного опрацювання інформації, графічного аналізу, порівняльного аналізу*; при оцінці ефективності управління фінансовими ризиками лізингових компаній – *методи групування, економіко-статистичного аналізу*; у процесі дослідження та узагальнення сучасних тенденцій світового ринку лізингових послуг – *методи систематизації й узагальнення*; при формулюванні пропозицій щодо шляхів удосконалення оцінки фінансових ризиків лізингової діяльності України з метою їх мінімізації – *метод узагальнення*.

Інформаційною базою дослідження у кваліфікаційній роботі бакалавра стали законодавчі та нормативно-правові акти України, офіційні документи фінансової звітності лізингових компаній і статистичні дані про їхню діяльність, інформаційно-аналітичні матеріали Національного банку України та нормативні документи Міністерства фінансів України, підручники, навчальні посібники, монографії, науково-методичні праці вітчизняних та зарубіжних вчених, матеріали міжнародних аналітичних і фінансових організацій, а також праці іноземних та українських практиків і науковців.

Практичне значення кваліфікаційної роботи полягає у тому, що на базі теоретичних положень і цілісного системного підходу до фінансових ризиків розроблені шляхи удосконалення оцінки фінансових ризиків лізингової діяльності України з метою їх мінімізації.

Структура кваліфікаційної роботи бакалавра. Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних літературних джерел, що налічує 44 джерела та 3 додатків. Загальний обсяг роботи становить 77 сторінок, містить 7 таблиць, 22 рисунка.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ПРОЯВУ ФІНАНСОВИХ РИЗИКІВ В ДІЯЛЬНОСТІ ЛІЗИНГОВИХ КОМПАНІЙ

1.1. Сутність, економічний зміст та класифікація фінансових ризиків.

У процесі виконання своїх завдань та функцій будь-яка установа стикається з подіями або явищами, які можуть вплинути на її ефективність та результативність. Ці події слід оцінювати з огляду на те, чи створюють вони нові можливості для установи, або, навпаки, негативно впливають на досягнення її мети, цілей, завдань та якості надання публічних послуг. Важливо також враховувати внутрішні та зовнішні чинники, що спричинили ці події. Таким чином, події, зумовлені певними обставинами, які впливають на ефективність та результативність діяльності установи, є ризиками. Такі події можуть бути як очевидними, так і прихованими, мати позитивні, негативні або змішані наслідки.

Досить важливим представляється виявлення таких подій, які найкраще здійснювати окремо від оцінки їхньої ймовірності виникнення та впливу, щоб не упустити жодної важливої деталі. Згідно з другим пунктом «Основних засад здійснення внутрішнього контролю розпорядниками бюджетних коштів» котрі були затверджені в грудні 2018 року Постановою Кабінету Міністрів України [26], **ризик** визначається як можливість настання події, яка вплине на здатність установи виконувати свої завдання і функції та досягати встановлених цілей (місії), стратегічних та інших цілей діяльності установи.

Наразі у науковій літературі існує чимало досліджень, котрі направлені на визначення фінансового ризику економічною категорією, але ці спроби досить різноманітні і пов'язані з різноманітністю фінансово-економічних відносин. В результаті проведеного опрацювання наукових праць виокремлено та систематизовано наявні підходи до вивчення основ фінансового ризику: об'єктивний, суб'єктивний та дуалістичний (суб'єктивно-об'єктивний) (рис. 1.1).

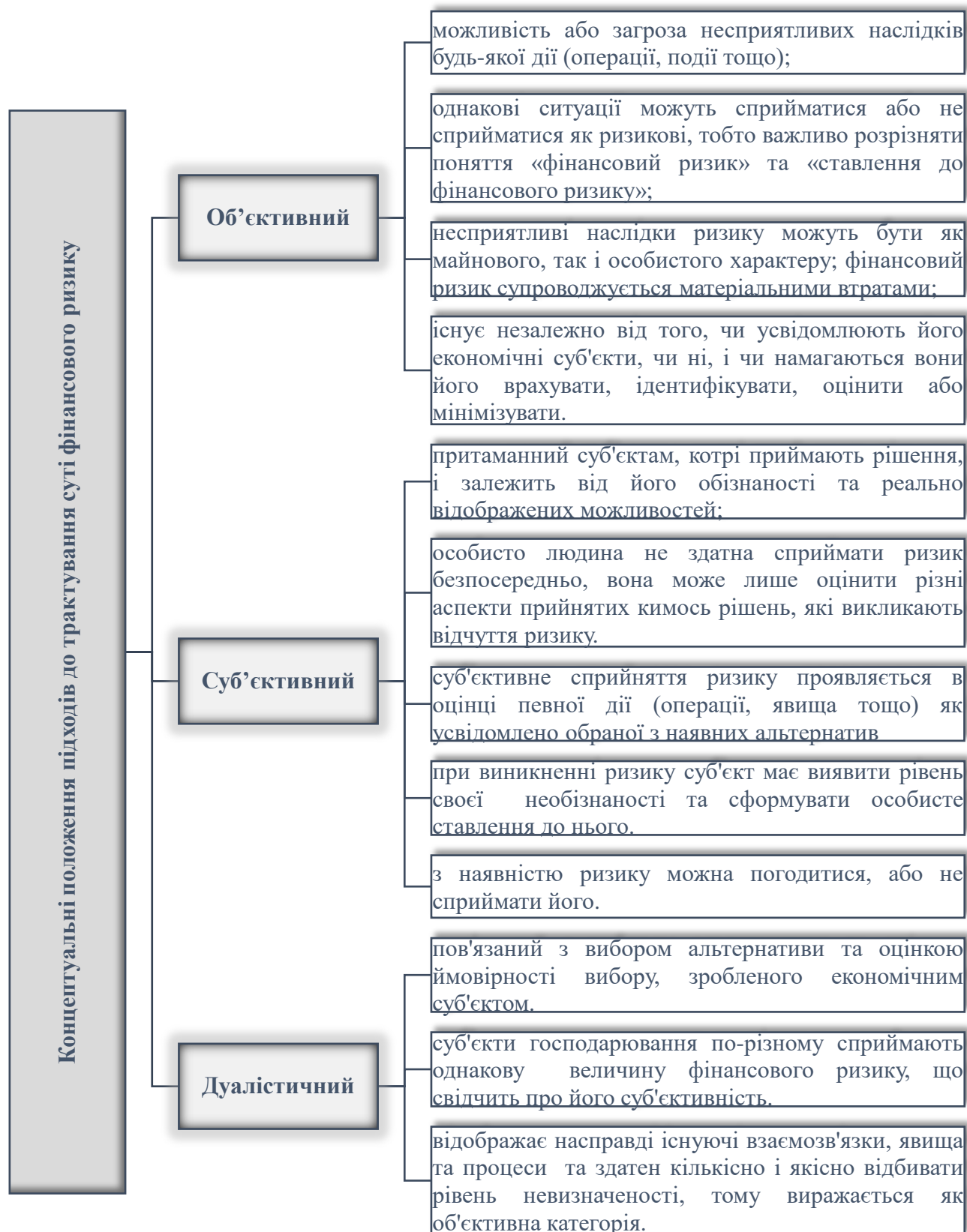

Рис. 1.1. Концептуальні положення підходів до трактування суті фінансового ризику

Джерело: побудовано автором за даними [36, с. 255].

Об'єктивний підхід до дослідження змісту фінансового ризику визначає відображення реальних процесів, явищ і відносин, що формують внутрішнє і зовнішнє середовище підприємства та визначають його ефективність. Ризик є невід'ємною частиною процесу вибору і прийняття рішень, пов'язаний з можливими втратами та існує незалежно від того, чи усвідомлює підприємство його наявність чи ні.

Суб'єктивний підхід до сприйняття фінансового ризику базується на психічному та когнітивно-психологічному відношенні суб'єкта господарювання до неочікуваних наслідків своєї поведінки. Він враховує допущення таких наслідків та вольове регулювання особистої поведінки в реальних ситуаціях.

Дуалістична концепція походження фінансового ризику є найбільш повною, оскільки поєднує об'єктивний і суб'єктивний підходи до сприйняття ризику. Будь-який суб'єкт підприємницької діяльності знаходиться в суб'єктивних відносинах з певними економічними суб'єктами, і його поведінка має як об'єктивну, так і суб'єктивну сторони. Єдність об'єктивного і суб'єктивного відбивається через необхідність вибору з реальних альтернатив, а також у можливості якісного і кількісного визначення параметрів невизначеності внутрішнього та зовнішнього середовища.

Варто зауважити, що в науковій спільноті сформовано окремий категоріально-понятійний апарат у галузі управління ризиками. Але разом з тим, наразі відсутнє загальноприйняте тлумачення фінансового ризику чи сформоване однозначне розуміння, щодо того, які саме ризики є фінансовими. Дослідження суті фінансових ризиків з врахуванням окремих видів і сфер діяльності полягає у зосередженні уваги на якостях ризику. це стало причиною появи достатньо великої кількості авторських визначень фінансового ризику. Найбільш істотні визначення поняття «фінансовий ризик» узагальнено і систематизовано у Додатку А.

Аналіз трактувань поняття «фінансовий ризик» та наявних наукових досліджень щодо його властивостей дозволив виділити основні характеристики цієї економічної категорії. До них належать суперечливість, невизначеність,

ймовірність, альтернативність, значущість, динамічність, спадковість, стохастичність, флуктуаційність, взаємопов'язаність та керованість (Додаток Б).

Сутність фінансових ризиків значно ширше розкривається через діапазон їхніх функцій. Дослідження праць закордонних і вітчизняних науковців наводять на думку, що різні автори зосереджуються на різних функціях ризику, включаючи й фінансовий [30, с. 351].

Тому, формується думка, що значимість фінансового ризику найповніше розкривають такі функції: регулятивна, інформаційно-аналітична, захисна та інноваційна (табл. 1.1).

Таблиця 1.1

Характеристика основних функцій фінансового ризику

Функція ризику	Характеристика
Інформаційно-аналітична	«викликана необхідністю обрати один з альтернативних варіантів розвитку подій, враховуючи обрані пріоритети та прагнучи дотримуватися найкращого співвідношення «ризик / дохідність». Це, у свою чергу, вимагає використання особливих методів розбору відповідного обсягу даних, залежно від складності вибору».
Регулятивна	«має подвійний характер, що виявляється в неконструктивній додатковій функції, де фінансовий ризик стимулює авантюризм і виступає дестабілізуючим фактором, а також у конструктивній підфункції, яка дозволяє економічному суб'єкту впроваджувати інновації та вишукувати незвичні способи вирішення питань, що є важливими для ефективної діяльності».
Інноваційна	«об'єднана з регулятивною функцією і сприяє максимально повній реалізації потенціалу економічного суб'єкта через впровадження новацій певного рівня ризику. Ухвалення ризикових рішень, зокрема щодо запозичення фінансових ресурсів для інноваційної діяльності, дозволяє підвищити ефективність роботи підприємства, що позитивно впливає на рівень доходів, можливість впроваджувати матеріальне заохочення та соціальне стимулювання працівників».
Захисна	«сприяє закріпленню інституційних прав господарюючого суб'єкта на ухвалення економічних рішень, включаючи право на інновації, які пов'язані з певними ризиками. Іншими словами, підприємства потребують соціально-економічних та політико-правових гарантій, що стимулювали б прийняття прийнятних ризиків та зменшували можливі втрати ділової репутації».

Джерело: систематизовано автором за [36].

Дослідження підходів різних авторів щодо визначення поняття «фінансовий ризик», а також формулювання властивостей, притаманних фінансовому ризику та уточнення його функцій дозволяють визначити фінансовий ризик як небезпеку потенційної втрати грошових коштів або недоотримання доходів/прибутків в порівнянні з варіантом, котрий розрахований на ефективне застосування ресурсів у даній галузі. Це також вірогідність одержання додаткового прибутку/доходу в наслідок ризику.

Фінансові ризики відносять до системи спекулятивних ризиків, котрі можуть забезпечити виграш, або призвести до втрат. Метою фінансової діяльності є отримання максимальних доходів/прибутків за мінімальних витрат капіталу в умовах конкурентної боротьби. Реалізація фінансової діяльності вимагає порівняння розмірів вкладеного капіталу з фінансовими результатами. Однак об'єктивно існує ризик втрат, обсяг яких обумовлений специфікою конкретного бізнесу.

Фінансові ризики мають тісний зв'язок із рухом фінансових потоків і найчастіше проявляються на фінансових ринках. Вони характеризуються значною різноманітністю, тому для оперативного управління ними доречно упорядкувати їх за різними ознаками. Управління ризиками передбачає використання різноманітних заходів, що дозволяють прогнозувати настання ризикових подій і зменшувати їхні негативні наслідки. Ефективність управління ризиками значною мірою залежить від розуміння їх класифікації.

Фінансові ризики поділяються на дві категорії за можливістю страхування:

1. підлягають страхуванню.
2. не підлягають страхуванню.

Ризики, що підлягають страхуванню, – це вірогідні події або їх комплекс подій, на випадок яких відбувається страхування, яке в передбачає зобов'язання страховика виплатити компенсацію у разі наступних подій:

- 1). Зупинка виробничих процесів чи/або скорочення його обсягів через настання застрахованих подій.
- 2). Непередбачені витрати.

- 3). Банкрутство.
- 4). Судові витрати, котрі здійснені застрахованою особою.
- 5). Невиконання умов договорів в частині зобов'язань контрагентом застрахованої особи, котра являється кредитором за угодою.
- 6). Інші події.

Також існує група фінансових ризиків, що не підлягають страхуванню, але можуть бути завуальованим джерелом доходу. Втрати від таких ризиків компенсуються лише з власного капіталу фінансової корпорації.

Катастрофічні ризики призводять до абсолютної або часткової втрати майна фінансової корпорації, що часто закінчується банкрутством. Це характерно для ситуацій, коли корпорація не може виконати всі зобов'язання за страховими полісами або отримати кредит під очікуваний прибуток.

Припустимі фінансові ризики передбачають загрозу часткової або тотальної втрати прибутку в процесі реалізації певного фінансового проекту або страхової та фінансової діяльності загалом. Втрати допустимі, але їхній розмір менший за очікуваний прибуток, тому така діяльність зберігає свою економічну доцільність.

Критичні ризики пов'язані з можливістю втрат вкладеного капіталу в конкретну фінансову угоду або вид страхової та фінансової діяльності. Ризик першого ступеня передбачає загрозу нульового прибутку за умови відшкодування витрат, тоді як критичні ризики другого ступеня означають повні втрати, коли доводиться відшкодувати витрати з інших джерел.

Найрозповсюдженіші види фінансових ризиків наведено у табл. 1.2.

На фінансовому ринку виникають різні види ризиків, такі як податковий, інфляційний, депозитний, кредитний, відсотковий, валютний, інвестиційний та бізнес-ризик [34, с. 284].

Податковий ризик полягає в ймовірності втрат через зміни в податковому законодавстві або помилки під час розрахунку податкових платежів. Тому він належить до групи як внутрішніх, так і зовнішніх ризиків.

Класифікаційні ознаки фінансових ризиків

Класифікаційні ознаки	Види фінансових ризиків
За об'єктом виникнення / за можливими наслідками	- сукупні; - видів фінансової та страхової діяльності; - окремих фінансових операцій
За сферою виникнення	- внутрішні; - зовнішні
За тривалістю впливу	- тимчасові; - постійні
За можливістю передбачення	- непрогнозовані; - прогнозовані
За комплексністю	- прості; - складні

Джерело: систематизовано автором за [34, с. 281].

Податковий ризик охоплює можливість:

- 1). збитків внаслідок прийняття фіскальними органами рішень, які обмежують податкові переваги, такі як передчасне скасування податкових пільг;
- 2). додаткових виплат у бюджет у зв'язку з неочікуваним підвищенням податкових ставок;
- 3). значного зростання заборгованості за платежами до бюджету, що може призвести до нарахування штрафних санкцій, а також загрози припинення діяльності компанії, конфіскації документації, арешту її рахунків та інших наслідків;
- 4). втрат в результаті помилок, які були допущені працівниками компанії. Часто законодавство суворо покарає як випадкові (технічні) помилки, так і навмисні спотворення інформації.

Інфляційний ризик враховує можливість втрати реальної вартості фінансових активів та прибутку фінансової корпорації у зв'язку зі зростанням рівня інфляції. Цей вид ризику є постійним і впливає на всі фінансові операції в умовах інфляційної економіки. Один із способів зменшення інфляційного ризику полягає у включенні інфляційної премії до очікуваного номінального доходу від фінансових операцій.

Депозитний ризик визначається можливістю втрати через невідшкодування депозитних вкладів у кредитних установах та банках. Зазвичай

цей ризик пов'язаний з неправильною оцінкою та неудачним вибором фінансової установи для розміщення депозитів.

Кредитний ризик визначається можливістю невиконання партнерами-учасниками контракту своїх зобов'язань. Рівень кредитного ризику зростає зі збільшенням строку та суми кредиту.

Кредитний ризик може виникнути з наступних причин:

- зміною форми фінансових активів;
- зменшенням попиту на фінансові інструменти та послуги;
- форс-мажорними обставинами;
- невиконанням договірних зобов'язань контрагентами.

Відсотковий ризик полягає в невизначеності майбутніх напрямків та рівня відсоткових ставок. Для депозитних установ, це означає ризик перевищення середньої ставки за виданими кредитами над середньою ставкою за залученими депозитами. У випадку цінних паперів, відсоткові ризики визначаються ступенем невизначеності щодо курсів цінних паперів, що зумовлено змінами ринкових ставок. Особливо це стосується цінних паперів з фіксованим доходом, курси яких знижуються при зростанні відсоткових ставок і навпаки.

Бізнес-ризик є одним із видів фінансових ризиків, що характерний для акціонерних товариств і полягає у неспроможності підтримувати стабільну доходність на акцію. Він з'являється, коли діяльність корпорації виявляється менш успішною порівняно з прогнозованою через певні обставини.

Інвестиційний ризик - це розходження фактичного доходу/прибутку від очікуваного внаслідок здійснення інвестиційної діяльності. Зазвичай він включає в себе бізнес-ризик та відсотковий ризик, а також породжує специфічний ринковий ризик. Ринковий ризик віддзеркалює зміни в сподіваннях інвесторів щодо подальших перспектив корпорації, які не піддаються контролю. Результати виборів, непередбачені війни, політичні турбулентності, припливи золота, епідемії або втрата керівника суттєво впливають на зміни ринкових цін [34, с. 285].

Існують три основні групи покупців фінансових інструментів, які різняться за ступенем готовності прийняти ризик зі своїм капіталом: інвестори, арбітражери (спекулянти) та гравці.

Важливо розрізнити поняття інвестиції та спекуляції. Це можна зробити за допомогою наступних критеріїв:

1. Термін вкладення коштів відрізняє спекуляції від інвестицій. Спекуляції спрямовані на швидке отримання прибутку, тому часто їхня тривалість обмежена кількома місяцями.

2. Під час інвестування рівень ризику, пов'язаний з фінансовим інструментом, балансується за допомогою очікуваного доходу. Проте навіть досить високий очікуваний дохід не може викликати значний ризик. Є певна межа дозволеного ризику при інвестуванні у фінансові інструменти. Спекуляція не передбачає такого ж щільного зв'язку між ризиком та майбутнім доходом.

3. Спекулянт діє за принципом «придбати дешевше - реалізувати дорожче», тобто його приваблює лише різниця між вкладеними та отриманими коштами. Тим часом, інвестор сподівається на стабільний дохід на відносно високому рівні, який відповідає його потребам [34, с. 286].

Сучасні технології, цілі, задачі, функції, а також повноваження завжди супроводжуються невизначеністю, яка має можливість впливу на їх якісне, ефективне та результативне виконання, тобто ризиками. Ідентифікація ризиків у кожному структурному підрозділі лізингової компанії здійснюється шляхом класифікації ризиків за їх категоріями та видами. (рис. 1.2.; 1.4.).

Внутрішні ризики визначаються подіями, можливість виникнення яких безпосередньо пов'язана з здобутком встановлених завдань, переслідуванням мети, цілей, а також виконанням компанією та її працівниками намічених планів, процесів, функцій, та операцій. на такі ризики, компанія може здійснювати свій вплив і відповідно вживати необхідні заходи контролю.

Категорія ризиків	Причини виникнення
Внутрішні	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Шахрайські дії ✓ застосування неперевіреного програмного забезпечення (ПЗ) ✓ Візити на небажані web-ресурси ✓ Утрата паролів чи логінів чи електронного цифрового підпису (ЕЦП), ✓ Плинність кадрів
Зовнішні	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Форс-мажорні обставини чи обставини пов'язані з непереборною силою ✓ Природні катаклізми ✓ Кібератаки (фішинг, DDoS-атаки та інші)
Стратегічні	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Невідповідне виконання управлінських рішень; ✓ Некоректне або необґрунтоване означення цілей установи ✓ Несумісність встановлених цілей з наявними ресурсами для їх досягнення

Рис. 1.2. Класифікація ризиків за категоріями

Джерело: побудовано автором за [19, с. 11].

Відмінністю зовнішніх ризиків є наявність подій, котрі є зовнішніми стосовно установи і можливість виникнення котрих не пов'язана з досягненням встановлених завдань, мети, цілей, а також виконанням певних планів, операцій, процесів та функцій. Ці ризики пов'язані з численними зовнішніми подіями або загрозами. І з врахуванням того, що таких подій може бути велика кількість, першочергова проблема постає у визначенні, яка подія з наявних або загроза доведе до негативних результатів для компанії. Тому, необхідним є розгляд можливостей підвищення стійкості і спроможності компанії до їх впливу.

Стратегічні ризики визначаються подіями, вірогідність появи яких може вплинути на досягнення встановлених мети, цілей та завдань. Ідентифіковані ризики підлягають проведенню регулярного моніторингу та здійсненню неминучих коригувань. Згідно з міжнародною практикою, управління стратегічними ризиками включає кілька етапів (рис. 1.3.).

Рис. 1.3. Етапи управління стратегічними ризиками.

Джерело: побудовано автором за [19, с. 11].

Нормативно-правові (законодавчі)	•ризики, ймовірність виникнення яких пов'язана з відсутністю, суперечністю або нечітким регламентуванням виконання повноважень у відповідних нормативно-правових актах
Операційно-технологічні	•ризики, ймовірність виникнення яких пов'язана з недотриманням визначеного порядку виконання процесу, зокрема строків та формату подання документів, а також наявністю недоліків або помилок в організації відповідних внутрішніх процесів.
Програмно-технічні	•ризики, ймовірність виникнення яких пов'язана з браком прикладного програмного забезпечення або його адаптації відповідно до вимог нормативно-правових актів, неналежною роботою або відсутністю необхідних технічних засобів тощо.
Кадрові	•ризики, ймовірність виникнення яких пов'язана з недостатністю персоналу, його професійною підготовкою та/або неналежним виконанням посадових обов'язків тощо
Фінансово-господарські	•ризики, ймовірність виникнення яких пов'язана зі станом фінансово-господарської діяльності установи, матеріально-технічним забезпеченням тощо.
Репутаційні	•ризики, ймовірність виникнення яких пов'язана з діями, що можуть негативно вплинути на репутацію установи чи її керівництва.
Корупційні	•ризики, ймовірність виникнення яких пов'язана з недобросовістю працівників, виникненням конфлікту інтересів, безконтрольністю з боку керівництва, наявністю дискреційних повноважень та іншими чинниками, які сприяють або не запобігають виникненню корупції.

Рис. 1.4. Класифікація ризиків за його видами.

Джерело: систематизовано автором за [19, с. 12].

Ідентифікація ризиків має здійснюватися у відповідності до визначених причин і наслідків у їхньому чіткому взаємозв'язку. Досить поширеною помилкою у цьому процесі є нерозуміння чи підміна понять «проблема», «причина» та «наслідок». Тому, на початку проведення ідентифікації ризиків із встановленням причинно-наслідкових зв'язків необхідно з'ясувати їх значення. В такому разі, проблему можна визначити за її очевидними факторами, які привертають увагу без додаткових пояснень.

Причина – трактується певним явищем чи процесом, що породжує чи викликає якісь зміни в середовищі. Вона є першочерговою по відношенню до результату, а вже результатом її дії виступає наслідок. Причини є свого роду «показниками» того, що щось відбувається «не так» і їх можна перевірити. Наслідком виявляються прямі результати істинної проблеми. Варто зауважити про те, що доволі часто декілька причин можуть породжувати один загальний наслідок, або ж одна причина може заподіяти безліч наслідків. Основне завдання полягає в усуненні причини, яка призводить до ризику. Схематично поняття причинно-наслідкового зв'язку можна відобразити наступним чином (рис. 1.5.):

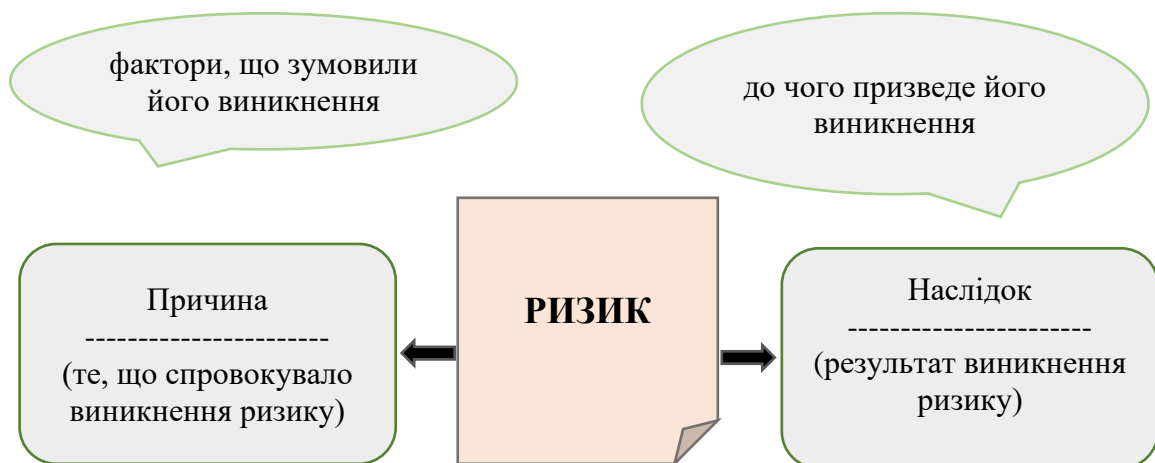

Рис. 1.5. Причинно - наслідкові зв'язки ризику.

Джерело: побудовано автором за [19, с. 13].

Наслідки можуть бути реальними чи потенційними (рис. 1.5.)

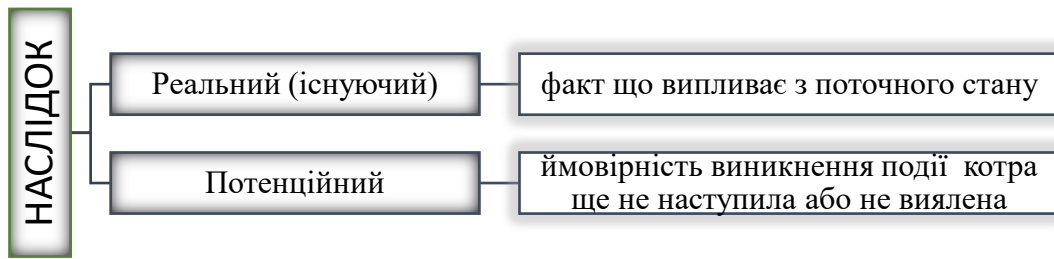

Рис. 1.6. Схематичне представлення результату виникнення ризику.

Джерело: побудовано автором за [19, с. 13].

Заходи, котрі спрямовуються на подолання лише наслідків, не усувають саму причину виникнення ризику і не приведуть до покращення існуючого стану в компанії, або до поліпшення внутрішнього контролю та управління ризиками. Повністю або частково уникнути повторення небажаної події можна лише через виявлення і усунення безпосередньої причини.

1.2. Фактори впливу фінансових ризиків на діяльність лізингових компаній.

Трансформації, що відбуваються внаслідок науково-технічного прогресу у виробництві та обігу, зміни економічних умов, спричинені глобалізацією, породжують додаткові потреби в оновленні матеріально-технічної бази та модифікації основних засобів різних суб'єктів власності. Лізинг виступає основою для вирішення цих та інших соціально-економічних викликів України в умовах обмежених інвестиційних ресурсів.

Поняття лізингу як інструменту фінансового інвестування у виробництво з'явилося в 1960-х роках ХХ століття, хоча сама ідея лізингу як послуги розвивалася протягом століть і почала формуватися ще у стародавніх державах Близького Сходу [14, с. 75]. У сучасний час лізинг відіграє ключову роль у збільшенні обсягів виробництва товарів і послуг, а також у зростанні обсягів інвестицій, сприяючи розвитку економіки країни. Умови зношеності основних засобів стимулюють використання лізингу для модернізації економіки. У

світовій практиці лізинг вважається одним з основних джерел фінансування оновлення та розширення основних засобів підприємств.

Наприкінці 90-х років Міжнародною фінансовою корпорацією, Світовим банком та USAID надано технічну допомогу з метою забезпечення розвитку лізингового ринку. Слід відмітити, що фактично до 1997 року термін «лізинг» не використовувався і офіційно не існував в Україні. Прийняття Закону «Про лізинг» у 1997 році», а потім заміна його у 2003 році на Закон «Про фінансовий лізинг» визначили подальший розвиток ринку лізингу, котрий розвивався повільними темпами, що підтверджує рівень загальної частки лізингових активів у ВВП, що становила 1% до 2000 року. Держкомстат оприлюднює дані що за період з 1994 до 2003 року в Україні пройшли реєстрацію більше 60 лізингових компаній, діяльність яких здебільшого була пов'язана із банками, більшість яких створювалися для оптимізації управління майном, вилученим у неплатоспроможних позичальників [16].

Кабінетом міністрів України у 1997 році створено спеціальний за призначенням лізинговий фонд, який згодом був перетворений на лізингову компанію «Украгролізинг», де державі належать 100% акцій. Ця компанія продовжує і зараз діяти на ринку, але для підтримки фінансування вітчизняної сільськогосподарської техніки вона отримувала щорічні бюджетні асигнування в розмірах 100–150 млн грн. Крім того, транспортний сектор та сільськогосподарське виробництво підтримували і такі лізингові компанії як «Украгромашінвест» та «Укртранслізинг», що теж належать державі.

Незадовільна платіжна дисципліна разом з невиконанням зобов'язань лізингодержувачами мали значний вплив на платіжну дисципліну клієнтів у майбутньому. Ріст обсягів лізингових послуг спостерігався наприкінці 90-х – початку 2000-х років. У 2006 році вже налічувалося понад 65 лізингових компаній, котрі володіли портфелями на суму 3,6 млрд грн. Однак наслідки фінансової кризи 2008–2009 років породили вагомні проблеми для лізингового сектору. Попри певне відновлення у 2010–2011 роках, внутрішній конфлікт 2013–2014 років в сукупності з девальвацією гривні практично довели до зупинки розвитку лізингового ринку, оскільки лізингові портфелі зазнали скорочення в 10 разів у доларовому еквіваленті,

або у 2,5 рази в гривневому. Лізингові компанії також були змушені реструктурувати багато лізингових платежів.

Сутність лізингу, як унікального економічного та правового явища, викликає значний науковий інтерес. Лізинг, походячи від англійського терміна «lease», означає брати та надавати майно в оренду [21]. Законодавство багатьох країн визначає поняття лізингу, його видів і форм, проте варіанти цих термінів часто не співпадають, а угоди з подібними ознаками іноді мають різні найменування. Спроби з'ясувати сутність лізингу робляться законодавцями, юристами та економістами з різних країн світу. Складність відносин, що виникають у зв'язку з лізингом, призводить до кількох підходів до його визначення та сутності. Навіть у найзагальнішому вигляді, що визначає лізинг як продаж машин та обладнання з розстрочкою платежу, не можна погодитись із тим, що лізинг і оренда - це одне й те ж. Українське законодавство та наукова література зазвичай характеризують лізинг у двох аспектах - правовому та економічному. Більшість визначень лізингу на сьогодні є обмеженими і не враховують всі аспекти цього кредитного інструменту. Багато економістів продовжують шукати найточніше трактування лізингу. Різні підходи до визначення поняття лізингу представлено додатку В.

В Україні лізингові операції регулюються на законодавчому рівні через закони та методичні рекомендації. Основними нормативними документами в цій сфері є: Закони України «Про фінансові послуги та фінансові компанії» [28], «Про фінансовий лізинг» [27], метою яких є захист законних інтересів та прав лізингоодержувачів і лізингодавців, створення сприятливого середовища конкуренції у сфері фінансового лізингу, гармонізація українського законодавства із законодавством Європейського Союзу та міжнародними стандартами, а також забезпечення умов, які сприятимуть розвитку економіки України опираючись на положення «Стратегії фінансового сектору України до 2025 року». Стратегією 2025 передбачене створення умов для сталого розвитку фінансового сектору України, підвищення його

конкурентоспроможності в умовах глобальної інтеграції у світову спільноту та має забезпечити:

- забезпечення споживачів якісними та доступними фінансовими послугами;
- зменшення вартості та збільшення строковості фінансових ресурсів для держави та підприємств;
- підвищення загальної конкурентоздатності економіки України в цілому.

Стратегія розвитку фінансового сектору охоплює п'ять стратегічних напрямків: макроекономічний розвиток, фінансова стабільність, розвиток фінансових ринків, інноваційний розвиток та фінансова інклюзія.

Зокрема, у напрямку розвитку фінансових ринків визначено такі стратегічні цілі:

- сприяння розвитку ринків небанківських фінансових послуг;
- забезпечення ефективної інфраструктури ринків капіталу;
- розробка ринків фінансових інструментів з високою ліквідністю та засобів для зменшення ризиків у фінансових операціях;
- включення фінансового ринку України до глобального.

Слід зауважити про те, що розвиток лізингового бізнесу досяг такої стадії, що лізингова компанія вже не виступає просто посередником при укладенні лізингових угод, а бере на себе більшість ризиків, пов'язаних із лізингом, отримуючи за це відповідну компенсацію. Незалежно від того, яку роль у лізинговій діяльності відіграє підприємство, воно завжди піддається ризикам. Однак підприємства-лізингоодержувачі стикаються з іншими видами ризиків, ніж підприємства-лізингодавці (наприклад, ризик посередника). Ризики, котрі пов'язані з діяльністю лізингових компаній, є специфічними і пов'язаними з неповерненням, коли лізингоодержувач може перешкоджати поверненню предмета лізингу лізингодавцю (ризик контрагента), а також ризики, пов'язані із можливою реалізацією на вторинному ринку. Лізингова діяльність, будучи фінансовою операцією, передусім супроводжується фінансовими ризиками. Зазвичай фінансовий ризик визначається як такий, що з'являється в процесі

здійснення фінансових підприємницьких дій або угод і пов'язаний з ймовірністю втрат фінансових ресурсів [5, с. 187; 9, с. 270; 18, с. 323].

Лізингові компанії стикаються з різноманітними фінансовими ризиками, подібними до ризиків, з якими зіштовхуються інші фінансові установи (рис. 1.7.).

Кредитний ризик

- ризик неплатоспроможності або невиплати боргових зобов'язань з боку орендарів, лізингові компанії можуть втратити гроші, якщо орендарі не зможуть виплачувати орендні платежі вчасно.

Процентний ризик

- зміни у рівні процентних ставок можуть вплинути на витрати лізингових компаній, особливо якщо вони фінансують свої операції через залучення кредитів.

Валютний ризик

- при здійсненні міжнародних операцій, лізингові компанії можуть бути під впливом коливань валютних курсів, а якщо вартість валюти, в якій вони здійснюють свої операції, знижується, це може вплинути на їх прибуток або збиток.

Ризик стану активів

- лізингові компанії можуть зазнати фінансових збитків, якщо стан активів, які вони передають в лізинг, погіршується або якщо ці активи не можуть бути використані для очікуваних цілей.

Ризик ліквідності

- пов'язаний з нестачею грошових коштів, щоб виплатити зобов'язання, зокрема, якщо компанія не може отримати достатньо фінансування або продати активи.

Ризик зміни ставки орендної плати

- при фіксації орендних ставок на тривалий час, лізингові компанії можуть зазнати збитків, якщо ринкові орендні ставки змінюються та можуть впливати на витрати фінансування лізингових компаній, зокрема якщо вони мають борги або позики зі змінною процентною ставкою.

Регуляторний ризик

- зміни в законодавстві та регулюванні можуть впливати на умови діяльності лізингових компаній, включаючи оподаткування, права орендарів та орендодавців, а також стандарти бухгалтерського обліку.

Рис. 1.7. Фінансові ризики лізингових компаній

Джерело: складено автором

Зазначені ризики можуть варіюватися в залежності від типу лізингової діяльності, географічного розташування, сектора та інших факторів. Управління

цими ризиками є ключовим фактором для подальшої успішної діяльності лізингових компаній

Ефективність системи управління ризиками повинна визначатися незалежністю від діяльності, що зв'язана із прийняттям ризиків. Кожна система, що забезпечує управління ризиками складається з певних елементів (рис.1. 8.).

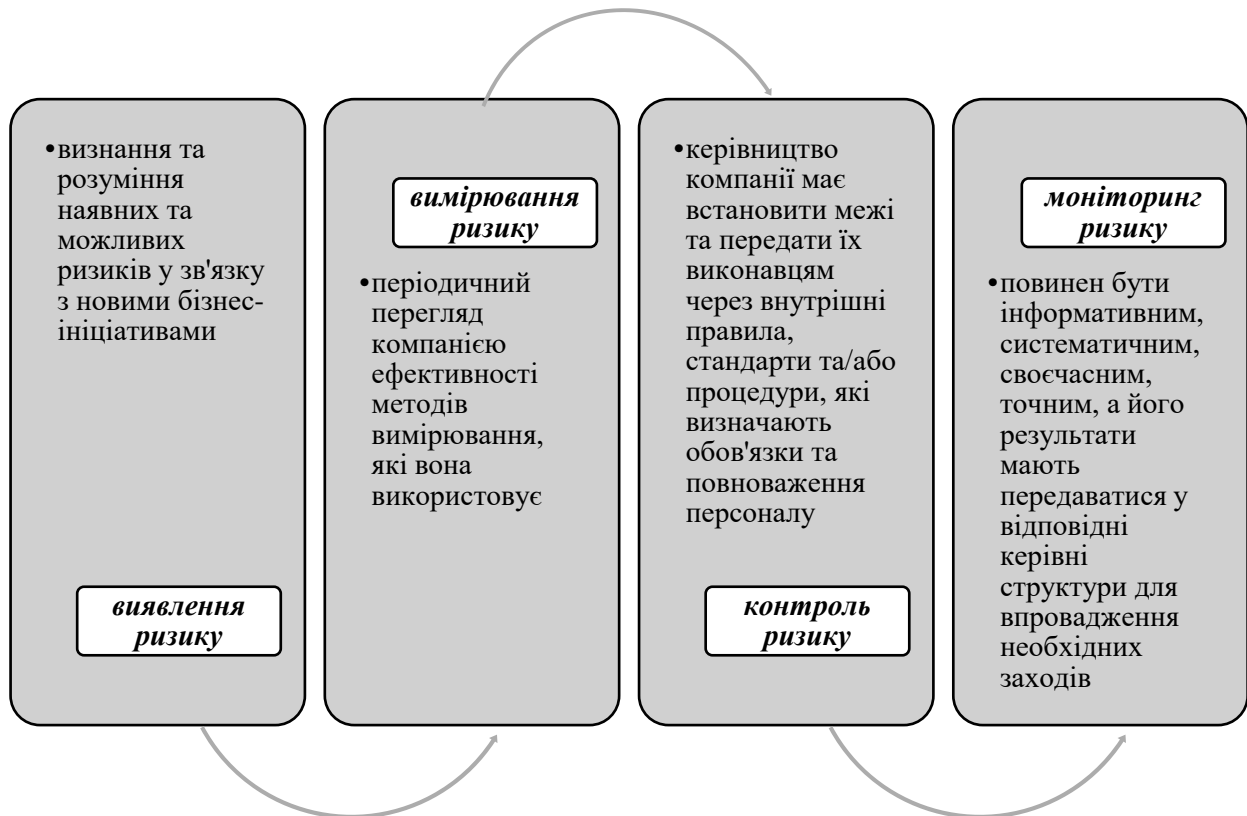

Рис. 1.8. Система управління ризиками.

Джерело: побудовано автором за [19, с. 13].

Управління ризиками у лізингових компаніях здійснюється на основі внутрішніх нормативних документів. Кожна компанія повинна створити власну систему управління ризиками, котра включає такі елементи:

- *місію, цілі та завдання лізингової компанії*, а також стратегію щодо різних видів ризиків. Ці документи визначають допустимість ризиків як окремих, так і в цілому;

- *бізнес-плани, положення, політики, процедури та інші документи*, які розробляються та затверджуються управлінськими органами компанії і відображають реальні шляхи досягнення поставлених цілей. Важливо, щоб ці

документи були узгоджені як між собою, так і з стратегічними документами компанії;

- *регламентні документи, посадові інструкції, ліміти та повноваження*, які розробляються та впроваджуються для забезпечення безпосередньої реалізації діяльності лізингової компанії.

Заходи, що направлені на управління ризиками у лізингових компаніях реалізуються згідно з положеннями, зазначеними у внутрішніх нормативних актах, що відповідно потребує розроблення власних систем управління ризиками на кожній окремо взятій компанії. Рекомендований перелік зазначених документів зазвичай включає:

- *стратегію роботи щодо забезпечення досягнення місії, цілей та завдань діяльності лізингової компанії та ідентифікації окремих видів ризиків*, де зазначається допустимий рівень терпимості компанії до конкретних ризиків або їх загального комплексу;
- *положення, політики, процедури, бізнес-плани та інші документи*, котрі розробляються та затверджуються керівними органами лізингової компанії, які визначають конкретні способи досягнення визначених цілей та виконання передбачених процесів. Ключова вимога до цих документів полягає у їх взаємній відповідності та узгодженості із стратегічними цілями компанії;
- *повноваження, регламентуючі документи, посадові інструкції, та ліміти*, які регулюють безпосередню діяльність лізингової компанії.

Ризики, що виникають при проведенні лізингових операцій, становлять одну з ключових перешкод для розвитку лізингового сектора в Україні. У сфері лізингу ризик зазвичай розглядається як можливість зазнати втрати частини ресурсів, зниження запланованих прибутків або додаткових витрат під час здійснення фінансових трансакцій. Управління ризиком передбачає застосування різних методів, які дозволяють до певної міри передбачити можливість настання ризикової події та приймати заходи для зменшення рівня ризику.

Для формування ефективної системи мінімізації наслідків негативного впливу фінансових ризиків лізингових необхідно також класифікувати ризики, котрі пов'язані безпосередньо з лізинговими операціями, оскільки наявність ефективної системи управління ризиками на підприємствах є важливим фактором для досягнення успішності та прибутковості їхньої діяльності (рис. 1.9.).

Типи ризиків, які характерні для самого лізингу:	
<ul style="list-style-type: none"> * ризик підприємницької діяльності (виробничий, майновий фінансовий) * політичний ризик * ризик природних катастроф 	
Основні загальні види фінансових ризиків:	
<ul style="list-style-type: none"> • політичний • валютний • процентний 	<ul style="list-style-type: none"> • кредитний • юридичний • втрати прибутковості • податковий • інфляційний • страховий • адміністративний • макроекономічний
Фінансові ризики лізингових компаній включають:	
<ul style="list-style-type: none"> • кредитні ризики • ризики недостатньої ліквідності • ризики, що впливають з предмету лізингу контрагента • операційні ризики • портфельні ризики 	
Види ризиків лізингової діяльності	
<p>В залежності від однакового впливу на:</p> <ul style="list-style-type: none"> * лізингодавця, * лізингоодержувача * підприємство-продавця <p>можуть виникати такі види ризиків:</p> <ul style="list-style-type: none"> • управлінські ризики • інфляційні ризики • ризики втрати • політичні ризики • ринкові ризики 	<p>Залежно від впливу на фінансове становище підприємств:</p> <ul style="list-style-type: none"> • може призвести до втрати або пошкодження майна, яке є об'єктом лізингу. • може виявитися в тимчасовій або постійній неплатоспроможності отримувача лізингу.

Рис. 1.9. Класифікація фінансових ризиків

Джерело: систематизовано автором за даними [36, с. 255; 20, с. 209].

Заходи, котрі торкаються управління ризиками для реалізації мети мінімізації наслідків їх дії на суб'єктів лізингових відносин, таких як підприємства-лізингоодержувачі та підприємства-продавці (постачальники) об'єкта лізингу, недостатньо висвітлені в українській економічній літературі. В

результаті проведеного аналізу наукової літератури, можемо систематизувати відображені в літературі заходи по забезпеченню зменшення ризиків лізингових угод наступним чином:

- зменшення ризику
- моніторинг та запобігання (варіювання портфеля, контроль)
- передача ризику (страхування, укладення договору з постачальником)
- оплата ризику (створення резерву).

Представлена систематизація заходів з мінімізації ризиків у лізинговій діяльності виникає в результаті дослідження розуміння природи цих ризиків та особливостей економічного розвитку українського ринку фінансових послуг.

В результаті проведених досліджень у 1 розділі виявлено розбіжності у розумінні суб'єктивного, об'єктивного й дуалістичного підходів до зрозуміння природи фінансового ризику. Аналіз існуючих тлумачень різних науковців стосовно фінансового ризику дозволив виявити різні та спільні характеристики. Було встановлено, що ризики, що виникають у зв'язку з рухом фінансових потоків, проявляються на фінансових ринках переважно у формі політичних, валютних, процентних, кредитних, юридичних, втрат прибутковості, податкових, інфляційних, страхових, адміністративних та макроекономічних ризиків.

Аналізуючи комплексно ризики, з якими стикаються лізингові компанії та великі підприємства в процесі своєї діяльності, можна зрозуміти, що в суттєвих аспектах вони мають однаковий характер дії. Управління фінансовими ризиками лізингових компаній має здійснюватися згідно з внутрішніми нормативними актами. Для мінімізації наслідків негативного впливу фінансових ризиків лізингових компаній важливим є класифікація ризиків, котрі пов'язані безпосередньо з лізинговими операціями, оскільки наявність ефективної системи управління ризиками на підприємствах є важливим фактором для досягнення успішності та прибутковості їхньої діяльності.

РОЗДІЛ 2. ОЦІНКА СУЧАСНОГО СТАНУ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВИМИ РИЗИКАМИ ЛІЗИНГОВИХ КОМПАНІЙ В УКРАЇНІ

2.1. Аналіз сучасного стану діяльності вітчизняних лізингових компаній

У сучасних умовах кожен підприємець шукає унікальний підхід до ведення бізнесу та прагне ефективно використовувати фінансові ресурси. У цьому їм допомагає лізинг, який дозволяє формувати основні фонди, не купуючи їх у власність, а взявши у лізинг. Це значно знижує витрати підприємства та дозволяє швидко оновити своє обладнання, підвищивши ефективність його використання. Лізинг, будучи одним із досить перспективних та ефективних методів фінансування капітальних вкладень підприємств, може успішно розвивати напрями виробництва та стимулювати процес інвестиційної діяльності в країні, сприяти оновленню застарілої матеріально-технічної бази суб'єктів господарювання, надавати їм доступ до новітньої техніки і сучасних технологій при відносно невисокій вартості, підтримуючи розвиток малих та середніх підприємств. Тому подальший розвиток цієї фінансової послуги на вітчизняному фінансовому ринку має достатньо велике значення та являється вкрай актуальним.

Для ефективного функціонування ринку лізингу в нашій країні потрібно проаналізувати поточну ситуацію, виявити проблеми, властиві цьому ринку, та запропонувати можливі заходи для їх вирішення. Аналіз сучасного стану діяльності вітчизняних лізингових компаній проведено на прикладі лізингової компанії ОТР Leasing, яка протягом останніх років займає лідируючі позиції на вітчизняному ринку лізингу. ОТР Leasing – має характер універсальної лізингової компанії і є підрозділом європейської фінансової групи ОТР Group з надійною репутацією в Україні, що заснована в 2008 році. Котирування акцій ОТР Leasing відбувається на Лондонській фондовій біржі. Товариство з обмеженою відповідальністю «ОТП Лізинг» було засноване у 2008 році для реалізації операцій за договорами фінансової оренди. Компанія одержала відповідну ліцензію на можливість

надавати фінансові послуги, а конкретно фінансового лізингу, котру отримала 23 травня 2017 року.

Товариство з обмеженою відповідальністю «ОТП Лізинг» належить до групи компаній «ОТП» з єдиним його власником Приватною компанією з обмеженою відповідальністю «ОТП Холдинг Лімітед», що є материнською компанією, офіс якої знаходиться на острові Кіпр. Кінцевим же контролюючим органом є материнська компанія групи компаній «ОТП» - OTP Bank Plc., яка виступає юридичною особою, зареєстрованою в Угорщині та розташована у місті Будапешт. Материнський банк OTP Bank Plc. являється універсальною фінансовою структурою, що пропонує широкий спектр послуг як для корпоративних, так і для приватних клієнтів. Сама ж група компаній «ОТП» визнана однією з визначальних фінансових груп на банківському ринку Угорщини, яка також пропонує послуги в сферах лізингу, страхування, факторингу, нерухомості, та управління інвестиційними та пенсійними фондами. Місією ТОВ «ОТП Лізинг» визначено розвиток лізингових послуг та стимулювання інвестиційних процесів у компаніях та надання високоякісних фінансових послуг за конкурентоспроможними цінами.

Основні цінності Товариство з обмеженою відповідальністю «ОТП Лізинг» включають якість, гнучкість, надійність, відкритість, а також орієнтацію на результат. Візією компанії визнано утримання лідируючих позицій на ринку надання лізингових послуг України, забезпеченні достатньо високого ступеня задоволеності клієнтів якістю обслуговування, гнучкістю, динамічністю та готовністю до змін, а також працею у згуртованому колективі.

Товариство з обмеженою відповідальністю «ОТП Лізинг» розцінює ознаки оренди в період укладення угоди, визнаючи активи з правом користування та певні орендні зобов'язання для всіх лізингових угод, за винятком короткострокових (які класифікуються як операційні) та оренди активів з низькою вартістю. У таких випадках Товариство з обмеженою відповідальністю «ОТП Лізинг» вбачає орендні виплати як операційні витрати на прямолінійній основі на протязі всього строку дії угоди, якщо інший системний метод не

відображає точніше періоди отримання економічних вигод від активу, що орендується. Первісна оцінка орендного зобов'язання здійснюється за теперішньою вартістю орендних виплат, які ще не були здійснені на початкову дату оренди, котра буде дисконтуватися з використанням розрахункової процентної ставки за лізинговою угодою.

При проведенні оцінки орендного зобов'язання враховуються такі орендні виплати:

- фіксовані (включаючи виплати за суттю фіксовані), з вирахуванням абсолютно всіх заохочувальних витрат при підписанні договору оренди;
- змінні, що залежать від індексу або ставки, які оцінені на початку з врахуванням індексу або ставки на дату початку оренди;
- суми виплат за гарантійними договорами про можливість відшкодування залишкової вартості;
- суми опціонів на придбання, котрі реалізовані, якщо їх можна достовірно оцінити;
- суми штрафів, що передбачені при розірванні лізингової угоди, якщо її строк відображає продажу опціону на припинення оренди.

Товариство з обмеженою відповідальністю «ОТП Лізинг» діє як орендодавець, укладаючи договори фінансової або операційної оренди. Якщо всі суттєві ризики та вигоди від володіння об'єктом лізингу переходять до орендаря, це вважається фінансовою орендою. Товариство з обмеженою відповідальністю «ОТП Лізинг» застосовує вимоги МСФЗ 9 з приводу кінцевого терміну визнання та визначення зміни вартості у бік зменшення корисності до чистої інвестиції в оренду. Компанія систематично оновлює очікувані негарантовані суми залишкової вартості, котрі використані під час розрахунку валової суми інвестиції в оренду. У разі, якщо в реальності настає зменшення таких сум залишкової вартості, що очікувані і негарантовані, ТОВ «ОТП Лізинг» передивляється розподілення доходної частини на протязі строку дії оренди і терміново вводить будь-яке зменшення нарахованих сум. Ті орендні виплати, котрі надходять від операційної оренди визнаються доходами на основі прямолінійності. Товариство

з обмеженою відповідальністю «ОТП Лізинг» враховує витрати, включаючи амортизацію, понесені для отримання доходів за лізингом, як витрати.

Основні засоби та нематеріальні активи Товариства з обмеженою відповідальністю «ОТП Лізинг» відбиватимуться за первісною історичною вартістю, за вирахуванням амортизації та накопиченого зносу, а також будь-якого виявленого збитку від знецінення. Основні засоби за історичною вартістю включають свою первісну вартість, до якої додані усі витрати, котрі пов'язані з придбанням, доставкою, монтажем і введенням в експлуатацію. До нематеріальних активів компанії, що мають зазначені строки їхнього корисного використання відноситься в більшості випадків ліцензії на право користування програмними продуктами та відповідно саме програмне забезпечення.

Проведемо аналіз динаміки активів лізингової компанії та зробимо аналогію з сучасним станом діяльності вітчизняних лізингових компаній за наведеними даними в табл. 2.1. Представлена динаміка активів ТОВ «ОТП Лізинг» за період з 2020 по 2022 роки вказує на те, що їхня вартість збільшилася на 6 777 380 тис. грн і досягла 14 828 161 тис. грн, що становить приріст на 8 050 781 тис. грн (118,8%). В результаті проведеного аналізу структури активів ТОВ ОТП «Лізинг» можемо зауважити, що найбільший приріст в абсолютному значенні спостерігався у довгостроковій дебіторській заборгованості, яка зросла на 7 454 923 тис. грн (116,6%), а у відносному значенні - в основних засобах, які збільшилися на 613,6%. Основним компонентом активів є довгострокова дебіторська заборгованість, частка якої зменшилася з 94,36% до 93,40%, або на 0,96%. Крім того, динаміку змін у структурі активів характеризують і наступні показники: *нематеріальні активи*: за період 2020-2023 років спостерігається збільшення їхньої вартості з 0,01 до 0,03, що становить абсолютний приріст в 0,02; рівень *незавершених капітальних інвестицій* практично не змінився протягом періоду, що аналізується; істотний зріст спостерігається у динаміці основних засобів з 0,37 у 2020 році до 1,21 у 2023 році, що відображає абсолютний приріст на 0,84; *довгострокова дебіторська заборгованість* має трохи зменшитися у відносних величинах, з 94,36% у 2020 році до 93,40% у 2023 році.

Динаміка активів ТОВ ОТП «Лізинг»

Актив	2020	2021	2022	2023	Абс. приріст, тис. грн.	Темп приросту, %
Нематеріальні активи	856	975	2938	4136	3280	383,2
первісна вартість	3376	3955	3376	10919	7543	223,4
накопичена амортизація	2520	2980	438	6783	4263	169,2
Незавершені капітальні інвестиції		483		1795		1795
Основні засоби	25239	39375	55453	180110	154871	613,6
первісна вартість	33607	51491	77012	222493	188886	562,0
знос	8368	12116	21559	42383	34015	406,5
Довгострокова дебіторська заборгованість	6395102	8028580	10834779	13850025	7454923	116,6
Усього необоротні активи	6421197	8068930	10893120	14036067	7614870	118,6
Запаси	23983	50789	51334	59043	35060	146,2
Дебіторська заборгованість						
- за послуги			6194	8977	8977	
- за розрахунками з бюджетом	2939	1917	117	160	-2779	-94,6
Інша поточна дебіторська заборгованість	29785	80764	114213	349217	319432	1072,5
Гроші та їх еквіваленти	105436	98078	218566	136800	31364	29,7
Інші оборотні активи	194040	168086	17899	35173	-158867	-81,9
Усього оборотні активи	356183	399634	572780	783620	427437	120,0
Баланс	6777380	8468564	11496971	14828161	8050781	118,8

Джерело: систематизовано та розраховано автором за даними [23].

Що стосується динаміки показника *гроші та їх еквіваленти* то тут ми спостерігаємо його коливання протягом періоду, коли він досягає максимального значення в 1,90 у 2022 році та мінімального - 0,92 у 2023 році. *Інші оборотні активи* значно зменшилися протягом періоду, з 2,86 у 2020 році до 0,24 у 2023 році, показуючи абсолютне зниження на 2,63.

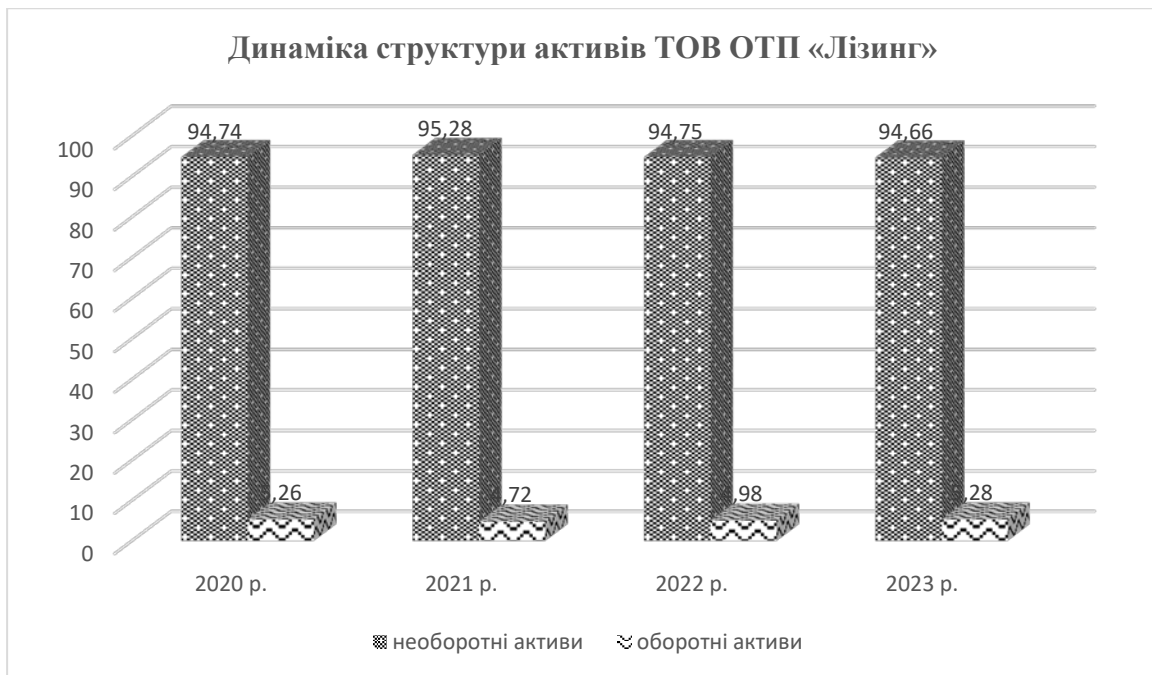

Рис. 2.1. Динаміка структури активів ТОВ ОТП «Лізинг» в період з 01.01.2021 р. по 01.01.23 р.

Джерело: розраховано та побудовано автором за даними [23].

Дані рис. 2.1, вказують на наявні тенденції збільшення необоротних активів у період з 01.01.2020 по 01.01.2021 з 94,74% до 95,28%. При цьому частка оборотних активів знизилася з 5,26% до 4,72%. Приходимо до висновку, що компанія збільшила інвестиції в довгострокові активи, в результаті придбання основних засобів або довгострокових інвестицій, зменшуючи частку короткострокових активів. У 2022 році, на який випало повномасштабне вторгнення Росії на територію України, спостерігається незначне зменшення частки довгострокових активів та збільшення частки короткострокових активів, що вказує на покращення ліквідності компанії. У 2023 році продовжилась тенденція збільшення частки короткострокових активів, що ще раз підтвердило покращення ліквідності та можливість компанії швидше реагувати на зовнішні виклики і ринкові зміни.

Загальними тенденціями можемо вважати той факт, що протягом аналізованого періоду частка необоротних активів залишалася стабільно високою, з незначними коливаннями в межах 94,66% - 95,28%. Частка оборотних активів також була стабільною, коливаючись у межах 4,72% - 5,28%. Компанія

підтримує значну частку активів у необоротній формі, що може свідчити про стратегічну спрямованість на довгострокові інвестиції і стабільний розвиток. Одночасно невеликі коливання в бік збільшення частки оборотних активів вказують на збереження або незначне підвищення ліквідності. ТОВ ОТП «Лізинг» демонструє стабільну структуру активів із переважанням необоротних активів, що є характерним для лізингових компаній, орієнтованих на довгострокові інвестиції. Незначне збільшення частки оборотних активів у 2022 та 2023 роках свідчить про збалансований підхід до управління активами, спрямований на забезпечення ліквідності при збереженні основної спрямованості на довгострокові активи. Загалом, структура активів ТОВ ОТП «Лізинг» за період 2020-2023 років показує значні зміни в динаміці різних категорій активів, збільшення частки основних засобів та деяку варіацію в оборотних активах.

Темпи зростання вартості основних засобів перевищували темпи зростання зносу, що призвело до скорочення коефіцієнту зносу з 0,25 до 0,19 (рис. 2.1).

Рис. 2.2. Динаміка показників стану об'єктів основних засобів ТОВ ОТП «Лізинг» в період з 01.01.2021 р. по 01.01.23 р.

Джерело: розраховано та побудовано автором за даними [23].

Дані рис. 2.2 показують, що коефіцієнт зносу варіювався за роки, починаючи з 0.25 у 2020 році, трохи знизившись до 0.24 у 2021 році,

збільшившись до 0.28 у 2022 році та потім значно впавши до 0.19 у 2023 році. Ця варіабельність вказує на зміни в політиках амортизації або в стані та використанні активів. Знос постійно зростає кожного року: 8368 у 2020 році, 12116 у 2021 році, 21559 у 2022 році та 42383 у 2023 році. Збільшення зносу свідчить про значне використання або старіння активів, що призводить до вищої накопиченої амортизації. Первісна вартість активів показала значне зростання: 33607 у 2020 році, 51491 у 2021 році, 77012 у 2022 році та 222493 у 2023 році. Значне збільшення первісної вартості у 2023 році може свідчити про придбання нових активів або переоцінку існуючих активів.

Для глибшого аналізу розглянемо додаткові аспекти та розрахунки, які допоможуть краще зрозуміти зміни в показниках зносу, первісної вартості та коефіцієнтів зносу за період з 2020 по 2023 роки. Розглянемо динаміку основних показників та їх взаємозв'язок (табл.2.2.). Коефіцієнт зносу розраховується як відношення зносу до первісної вартості активів. Це дозволяє оцінити, яка частка активів зносилася за певний період. Знос показує, наскільки знизилася вартість активів через їх використання та старіння. Збільшення зносу свідчить про інтенсивне використання активів або їх старіння. Первісна вартість показує вартість активів на момент їх придбання або оцінки. Збільшення первісної вартості може свідчити про нові придбання активів або їх переоцінку.

Таблиця 2.2

Динаміка та взаємозв'язок основних показників стану основних засобів ТОВ ОТП «Лізинг»

Показник	2021	2022	2023
Річний темп зростання зносу, %	44.81	78.01	96.60
Річний темп зростання первісної вартості, %	53.26	49.57	188.89
Співвідношення зносу до первісної вартості, %	23.53	28.00	19.04

Джерело: розраховано та систематизовано автором за даними [23].

З даних табл. 2.2 робимо висновок, що коефіцієнт зносу коливається, що свідчить про зміни в управлінні активами або політиці амортизації. Знос активів

різко зростає, показуючи інтенсивне використання або старіння. Первісна вартість також стрімко зростає, особливо у 2023 році, що ймовірно свідчить про нові придбання або переоцінку активів.

Отже, розвиток нової та вдосконалення існуючої інфраструктури, відбувається разом із популяризацією лізингу як зручного інструменту фінансування техніки та обладнання, завдяки впливу потужних фінансових структур з іноземним капіталом і досвідом, сприяє загальному зростанню лізингового ринку. Поєднання тенденцій, котрі засвідчують коливання коефіцієнту зносу та вказують на зміни в управлінні активами або політиці амортизації, та факу активного зносу вказуючи на інтенсивне використання або старіння основних засобів констатує факт активного управління активами зі значними новими інвестиціями та, можливо, змінами у стратегіях амортизації. Тому, можна зробити висновок, що вітчизняний ринок лізингових послуг на сьогодні активно розвивається та демонструє певне зростання навіть в умовах війни.

2.2. Оцінка ефективності управління фінансовими ризиками лізингових компаній

Оцінка результативності та ефективності управління ризиками проводиться шляхом регулярного аналізу фактичного стану цієї діяльності, з метою визначення її достатності для досягнення встановлених цілей, місії та завдань установи. Постійний моніторинг діяльності з управління ризиками дозволяє швидко реагувати на необхідність покращення її результативності та ефективності з урахуванням змін у зовнішньому та внутрішньому середовищі.

Принципи управління ризиками допомагають зрозуміти її результативність і ефективність, пояснюючи цінність, наміри та цілі. Ці принципи слугують основою для розробки структури та процесів управління ризиками, дозволяючи установі управляти невизначеностями, які впливають на досягнення її цілей, місії та завдань. Принципи управління фінансовими ризиками лізингових компаній пропонуємо розглядати наступні:

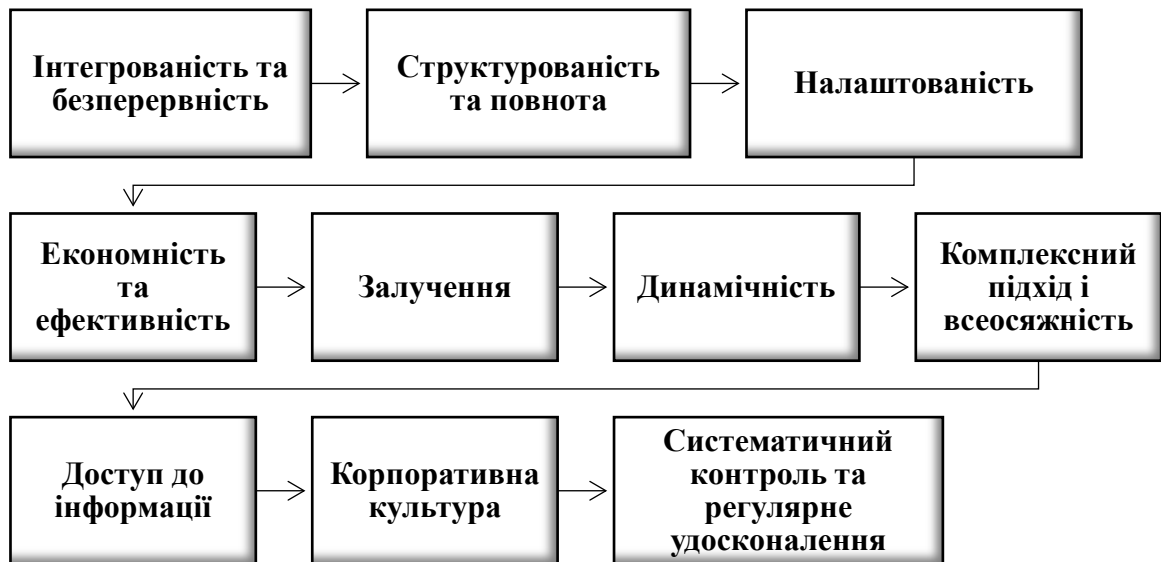

Рис. 2.3. Принципи управління фінансовими ризиками лізингових компаній

Джерело: побудовано автором за даними [19, с. 9].

- Інтегрованість та безперервність управління ризиками вказують на те, що цей процес є невід’ємною складовою всієї діяльності компанії і безперервною має бути ідентифікація та оцінка ризиків.
- Структурованість та повнота означають, що управління ризиками виконується за системним та комплексним підходом, що допомагає отримувати узгоджені та порівняльні результати.
- Налаштованість вказує на те, що структура та процес управління ризиками повинні відповідати зовнішньому і внутрішньому середовищу компанії та враховувати її цілі та завдання.
- Економність та ефективність вказують на досягнення максимального результату при проведенні мінімальних витрат, що вказує на те, що витрати на заходи по управлінні ризиком повинні бути меншими, ніж ті, які можуть виникати в момент його настання або прийняття.
- Залучення вказує на вчасну і необхідну участь всіх зацікавлених сторін, що дозволить враховувати їхні уявлення, навички та професійні знання, котрі призведуть до збільшення обізнаності та обґрунтованості діяльності з забезпечення управління ризиками.

- Динамічність вказує на те, що ризики можуть змінюватися відповідно до зовнішнього і внутрішнього середовища компанії, і управління ризиками повинно прогнозувати, виявляти, підтверджувати та своєчасно реагувати на ці зміни і події.
- Комплексний підхід і всеосяжність свідчать про врахування всіх потенційних джерел ризиків та застосування відповідних методів реагування, а також про розробку необхідних заходів для їх уникнення або зменшення.
- Доступ до інформації передбачає, що показники, які розглядаються для аналізу при управлінні ризиками повинні базуватися на звітних та поточних джерелах інформації, а також на майбутніх очікуваннях, забезпечуючи їхню достовірність, достатність, своєчасність, зрозумілість та доступність для відповідних зацікавлених сторін.
- Аспекти, що відносяться до корпоративної культури, вказують на те, що поведінка людей суттєво впливає на загальну площину в управлінні ризиками в компанії в цілому.
- Систематичний контроль та регулярне удосконалення полягає в забезпеченні постійного моніторингу та здійсненні контролю за проміжними і кінцевими результатами виконання заходів з приводу управління ризиками, діяльність з управління ризиками повинна вдосконалюється через самовдосконалення, навчання і вивчення передового досвіду.

Слід зауважити про те, що установи це неперервний і повторюваний процес, що охоплює всі її аспекти. Метою оцінки ризиків є визначення, які з подій (відомих ризиків) мають настільки значний вплив, щоб керівництво установи звертало на них увагу. Проведення оцінки ризиків передбачає врахування таких критеріїв, як ймовірність виникнення і вплив на здатність компанії виконувати свої функції та досягати своїх цілей і завдань. Наприклад, з огляду на вплив ризиків на здатність лізингової компанії реалізовувати свої завдання для досягнення визначених мети, візії та цілей, оцінка може бути виконана за вірогідністю появи ризику:

Критерій появи ризику	Числова вагомість	Низька вірогідність	Середня вірогідність	Висока вірогідність
		1	2	3
Низький рівень впливовості	1	1 (1 * 1) (зелена зона)	2 (1 * 2) (зелена зона)	3 (1 * 3) (жовта зона)
Середній рівень впливовості	2	2 (2 * 1) (зелена зона)	4 (2 * 2) (жовта зона)	6 (2 * 3) (червона зона)
Високий рівень впливовості	3	3 (3 * 1) (жовта зона)	6 (3 * 2) (червона зона)	9 (3 * 3) (червона зона)

Рис. 2.4. Оцінка фінансових ризиків лізингових компаній за вірогідністю їх появи

Джерело: [19, с. 14].

Аналізуючи інформацію рис 2.4, слід зауважити про те, що поділ ризиків відбувається за двома параметрами:

1. Вірогідність виникнення:

- *низька вірогідність*: ситуації, які майже або ніколи не виникали, або ймовірність їх виникнення дуже мала;
- *середня вірогідність*: події, які можуть трапитися рідко в майбутньому або вже відбувалися у минулому;
- *висока вірогідність*: Ризики, які мають близьке до 100% виникнення або нещодавно вже стали актуальними.

2. Вплив ризику:

- *низький вплив*: ризик обмежується мінімальним зниженням продуктивності без суттєвого впливу на досягнення цілей.
- *середній вплив*: зниження продуктивності може бути суттєвим, але досягнення цілей ще можливе.
- *високий вплив*: ризик веде до значної втрати продуктивності, ускладнюючи досягнення цілей.

Аналізуючи ризики за цими параметрами, можна визначити їхнє значення та вплив на діяльність компанії, що дозволяє ефективно управляти ними (рис.2.5).

НИЗЬКЕ ЗНАЧЕННЯ	Управління ризиками, способи їх управління та впроваджені заходи контролю повинні знаходитися під увагою керівника установи. Керівник компанії визначає способи реагування на ризики та встановлює заходи контролю. Доки рівень ризику не знизиться, керівник самостійного структурного підрозділу має регулярно інформувати керівника установи про стан впровадження відповідних заходів.
СЕРЕДНЄ ЗНАЧЕННЯ	Ризики, способи управління ними та заходи контролю повинні перебувати під контролем керівника самостійного підрозділу в структурі компанії, який забезпечує інформування керівника установи. Методи реагування на ризики та заходи контролю можуть бути визначені керівником самостійного структурного підрозділу або, за потреби, керівником установи. Керівник структурного підрозділу переглядає їх систематично і, якщо необхідно, інформує керівництво компанії для прийняття негайних управлінських рішень
ВИСОКЕ ЗНАЧЕННЯ	Керівник самостійного структурного підрозділу визначає методи реагування на ризики та заходи контролю. Ризики періодично оглядаються в підрозділі для доведення істинності і актуальності початкових припущень з приводу їх критеріїв, ефективності та результативності впроваджених заходів контролю. При зміні рівня ризику необхідно переглянути методи реагування та заходи контролю.

Рис. 2.5. Оцінка фінансових ризиків лізингових компаній за вірогідністю їх появу

Джерело: [19, с. 14].

Метою проведення оцінки ризиків є визначення сфер діяльності, які можуть стати об'єктом ризику, та надання відповідної інформації керівництву компанії. Це допомагає керівництву приймати управлінські рішення, враховуючи ключові ризики, які можуть впливати на здатність компанії досягати своїх цілей та виконувати свої функції ефективно і результативно.

Згідно з законодавством, ТОВ ОТП «Лізинг» має ліцензію на здійснення лізингового фінансування, що була отримана в електронному вигляді згідно з вимогами Закону про ліцензування видів господарської діяльності. Інформація про цю ліцензію доступна у виписці з Єдиного державного реєстру, яка надається безоплатно та опублікована на веб-порталі електронних сервісів відповідно до встановленого порядку. Ліцензія належить ТОВ ОТП «Лізинг» на необмежений термін, а інформація про неї включена до Реєстру осіб, що мають право надавати певні фінансові послуги, що ведеться Національним банком України [15].

Сайт компанії містить Довідку про взяття на облік юридичної особи, Свідоцтво про державну реєстрацію, Правила надання послуг з фінансового лізингу, а також іншу необхідну і актуальну інформацію відповідно до вимог Закону України «Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг».

Діяльність лізингових компаній підлягає державному регулюванню з боку Національного банку України, а захист прав споживачів фінансових послуг забезпечує Державна служба України з питань безпечності харчових продуктів та захисту споживачів.

Також, ТОВ ОТП «Лізинг» співпрацює з рядом страхових компаній-партнерів для забезпечення захисту інтересів своїх клієнтів: ПРАТ «СК «АРСЕНАЛ СТРАХУВАННЯ», ПРАТ «СК «ВУСО», ПАТ СК «Українська Страхова Група», ПАТ «Страхова компанія» Універсальна», ТзДВ «ЕКСПРЕС СТРАХУВАННЯ», АТ «СК «ARX Страхування», ПРАТ СК «ПЗУ Україна», АТ Страхова група «ТАС», ПРАТ «АСК «ІНГО УКРАЇНА», СК ТДВ ВІДІ-Страхування, ПРАТ СК «КОЛОННЕЙД УКРАЇНА».

ОТП «Лізинг» реалізує такі програми лізингового фінансування

1. Лізинг автотранспорту для фізичних осіб-підприємців та суб'єктів господарювання є комплексом послуг, що включає придбання, страхування, супровід та технічне обслуговування автомобіля. Процедура здійснення такого виду фінансування передбачає наступні кроки: вибір автомобіля у дилера, узгодження характеристик та ціни, подання заявки та необхідної документації до компанії «ОТП «Лізинг», укладання лізингової угоди, внесення авансового платежу та адміністративної комісії, отримання автомобіля. Валюта фінансування: USD, EUR, UAH,. Адміністративна комісія: 2,5%. Авансовий платіж: від 20% вартості зареєстрованого авто. Термін лізингу: до 5 років. Ставки: від 15,3% до 23,3%. Максимальна вартість автомобіля 75 000 EUR з ПДВ. Фінансування здійснюється у валюті національної гривні або у гривневому еквіваленті іноземної валюти. Встановлені ставки залежать від вибраної моделі та марки автомобіля, розміру авансового платежу та тривалості лізингової угоди.

Можливий лізинг також для вживаних автомобілів, реалізатором яких може бути дилер або ТОВ «ОТП Лізинг».

2. Лізинг сільськогосподарської техніки є ключовим напрямком діяльності ТОВ «ОТП Лізинг», яке підписало угоди з провідними виробниками сільськогосподарського обладнання та техніки, зокрема це: John Deere, CLAAS, Fendt, CNHi (бренди Case IH, New Holland), Manitou, Lemken, Gaspardo, Challenger, Massey Ferguson, Kuhn, Versatile тощо. Клієнтам представлено можливість придбання в лізинг сільськогосподарської техніки передових виробників з мінімальним витрачанням фінансів і часу, з можливістю використовувати сезонність платежів. Умови програми лізингу сільгосптехніки: валюта фінансування: USD, UAH, EUR; ставка, річна: від 23 UAH, від 7,5% USD, від 6,5% EUR; аванс: від 20%; термін лізингу: до 5 років. Крім відсоткової ставки, ТОВ «ОТП Лізинг» у добавок вносить до профілю погашення фінансування такі складові: реєстраційні дії в державних органах техніки, страхування об'єкта лізингу, конвертація валюти у випадку фінансування з прив'язкою до курсу долара США, а також одноразова комісія у розмірі 1,5%. Лізингове фінансування в рамках програми Agro Fabrica надається на придбання як нових, так і вживаних об'єктів для агробізнесу, зокрема самохідної техніки та навісного обладнання, вантажних автомобілів, різноманітних причепів, навантажувачів та іншого обладнання, яке може бути корисним для господарської діяльності в сільському господарстві. Для отримання фінансування лізингоодержувач повинен заповнити анкету та представити фінансову звітність за формами №1 (Баланс, Звіт про фінансовий стан) та №2 (Звіт про фінансові результати, Звіт про сукупний дохід) за останні два повні роки і за останній звітний квартал. Заявку необхідно подати у електронному форматі, і вона буде розглянута протягом п'яти робочих днів з моменту подання. За надання фінансування стягується одноразова комісія у розмірі 1,5%.

3. Лізинг комерційного (вантажного) автотранспорту є ефективним фінансовим інструментом для оптимізації ресурсів суб'єктів господарювання. Він надає можливість користуватися автотранспортом для здійснення

прибуткових операцій та досягнення стратегічних цілей розвитку, навіть до повної виплати його вартості. Умови програми лізингу вантажних автомобілів включають: аванс: від 20% у грн., від 25% у ІВ; строк лізингу: до 5 років; ставка: від 23% UAH, від 7,5% USD, від 6,5% EUR; додаткові можливості: сезонний профіль платежів

4. Лізинг залізничних вагонів є формою фінансування спеціальної техніки. Валюта фінансування: UAH, USD, EUR. Срок лізингу: до 7 років. Ставки: від 23% UAH, від 7,5 USD, від 6,5% EUR . Ліміт на 1 один новий вагон: від 25000\$ з ПДВ.

5. Лізингове фінансування будівельної техніки - це процес отримання фінансових ресурсів для придбання та експлуатації будівельної техніки. Валюта фінансування: USD, UAH, EUR. Ставка, річна: від 10,9% в грн, від 5,9% USD, від 4,9% EUR. Адміністративна комісія: 1,5%. Аванс: від 25% . Термін лізингу: до 5 років.

6. Фінансування через лізинг для вживаної техніки (включаючи сільськогосподарську, спеціальну та легковий транспорт) - це можливість отримати доступ до потрібного обладнання або автотранспорту, використовуючи угоду з лізинговою компанією, незалежно від його попереднього використання.

Галузі лізингового фінансування, що пропонує ТОВ "ОТП Лізинг", включають землеробство, тваринництво та рибальство, харчову промисловість (у тому числі виробниче обладнання), сільськогосподарські послуги (як от обробка землі, збирання врожаю, обприскування, внесення добрив і т. д.), оренду сільськогосподарської техніки, торгівлю (включаючи продукти харчування, напої, фармацевтику, медичні інструменти, побутову хімію, ремонт будинків і т. д.) та зовнішньоекономічну діяльність з продуктами сільськогосподарського виробництва і харчовими продуктами, а також логістичні послуги.

Основні переваги лізингового фінансування включають аванс і комісію за видачу лізингу, розстрочку платежів за реєстрацію та страхування автомобіля, відсутність додаткових платежів і застав, перехід права власності після сплати

останнього лізингового платежу за договором, переваги у бухгалтерському обліку і оподаткуванні, відображення об'єкта лізингу на балансі клієнта, можливість віднесення відсотків і комісій по лізингу до валових витрат, які підлягають оподаткуванню ПДВ, а також отримання податкового кредиту на загальну суму вартості об'єкта лізингу після підписання акту прийому-передачі.

В даному аспекті доцільно зауважити про переваги лізингу, які допомагають потенційним клієнтам зрозуміти, що саме вони отримують від співпраці з ТОВ «ОТП Лізинг», та які вигоди можуть очікувати (рис. 2.6.)

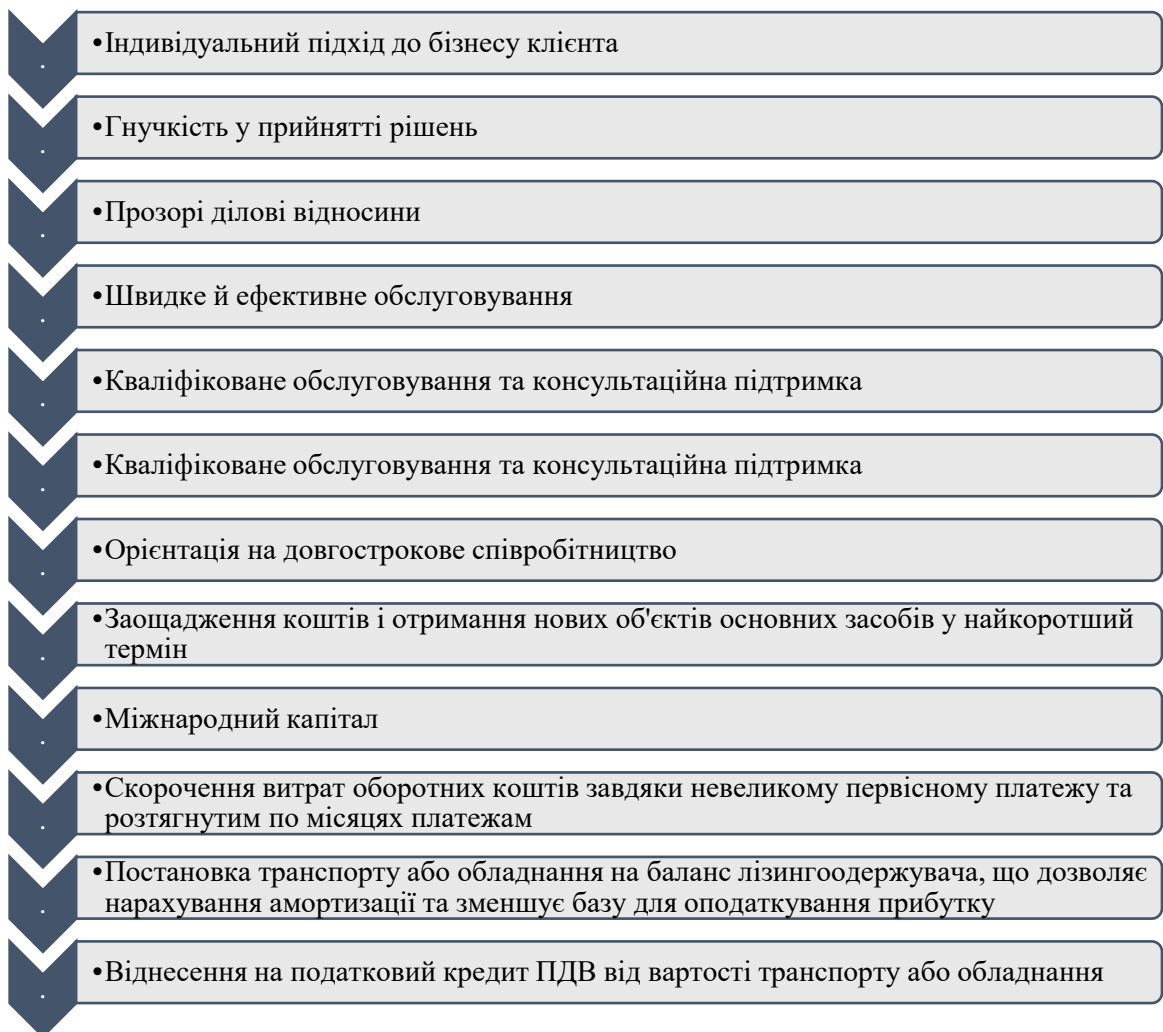

Рис. 2.6. Переваги лізингу в «ОТП Лізинг»

Джерело: побудовано автором

Визначення чітких переваг дозволяє відрізнитися від конкурентів. Це особливо важливо на насиченому ринку, де клієнти мають широкий вибір серед різних лізингових компаній. Коли клієнти знають про конкретні переваги, вони можуть більше довіряти компанії. Це включає такі аспекти, як індивідуальний

підхід, гнучкість у прийнятті рішень та прозорість ділових відносин. Відображення переваг у маркетингових матеріалах та комунікаціях допомагає залучити нових клієнтів. Крім того, переваги слугують ключовими аргументами для потенційних клієнтів у процесі вибору лізингового партнера, а реалізація переваг сприяє збереженню існуючих клієнтів, підвищуючи їх задоволеність та лояльність до компанії.

Отже, лізингова компанія існує на ринку як законна, регульована державою та конкурентоспроможна у сфері фінансових послуг, надає різноманітні програми лізингу та активно просуває свої переваги для привернення та утримання клієнтів. Оцінка ефективності управління фінансовими ризиками лізингових компаній вимагає систематичного аналізу, використання принципів управління ризиками та об'єктивної оцінки ризиків за їхньою вірогідністю виникнення та впливом.

РОЗДІЛ 3. НАПРЯМИ МІНІМІЗАЦІЇ ФІНАНСОВИХ РИЗИКІВ ЛІЗИНГОВИХ КОМПАНІЙ

3.1. Сучасні тенденції світового ринку лізингових послуг

Світова практика широко використовує лізингові послуги, що проявляється у своєрідній формі капіталовкладень у виробництво. Як свідчать дані Світового банку, підприємства європейських країн здійснюють від 15% до 30% інвестицій в основні фонди через лізинг. Приміром, в Європі та США лізингові послуги досить поширені через сприятливі економічні умови для його розвитку через отримання підприємствами державної підтримки, яка дозволяє їм здійснювати свій розвиток з використанням лізингового та інвестиційного механізмів.

Розмір європейського ринку лізингу оцінено в 210,95 млрд дол. США в 2023 році, при цьому зафіксовано сукупний середньорічний темп його росту 5% за прогнозований період (2023-2030 роки), а до 2030 року прогнозується, що ринок становитиме 327,25 млрд доларів США [40].

У 2022 році обсяг світового ринку фінансового лізингу оцінювався в 1 478 110,72 млн доларів США, і прогнозується, що він зростатиме на 6,37% щорічно, досягнувши до 2028 року 2 140 625,83 млн доларів США [41].

З врахуванням тематики нашого дослідження представляє інтерес факт значного впливу кредитного ризику і ризику обмінного курсу на лізингові галузі. Наприклад, через недостатню надійність інформаційної мережевої технології та кредитної системи, ні орендодавець, ні орендар не можуть належним чином перевірити кредитоспроможність клієнта, що підвищує ризик співпраці між сторонами. Для транснаціональних лізингових компаній зміни обмінного курсу різних країн можуть призвести до економічних збитків для трейдерів.

Для аналізу показників лізингових послуг на світовому ринку його необхідно розділити на шість регіонів: Північну і Південну Америку, Європу, Азію, Австралію з Новою Зеландією а також Африку. Дані по цих регіонах представлені на рис. 3.1.

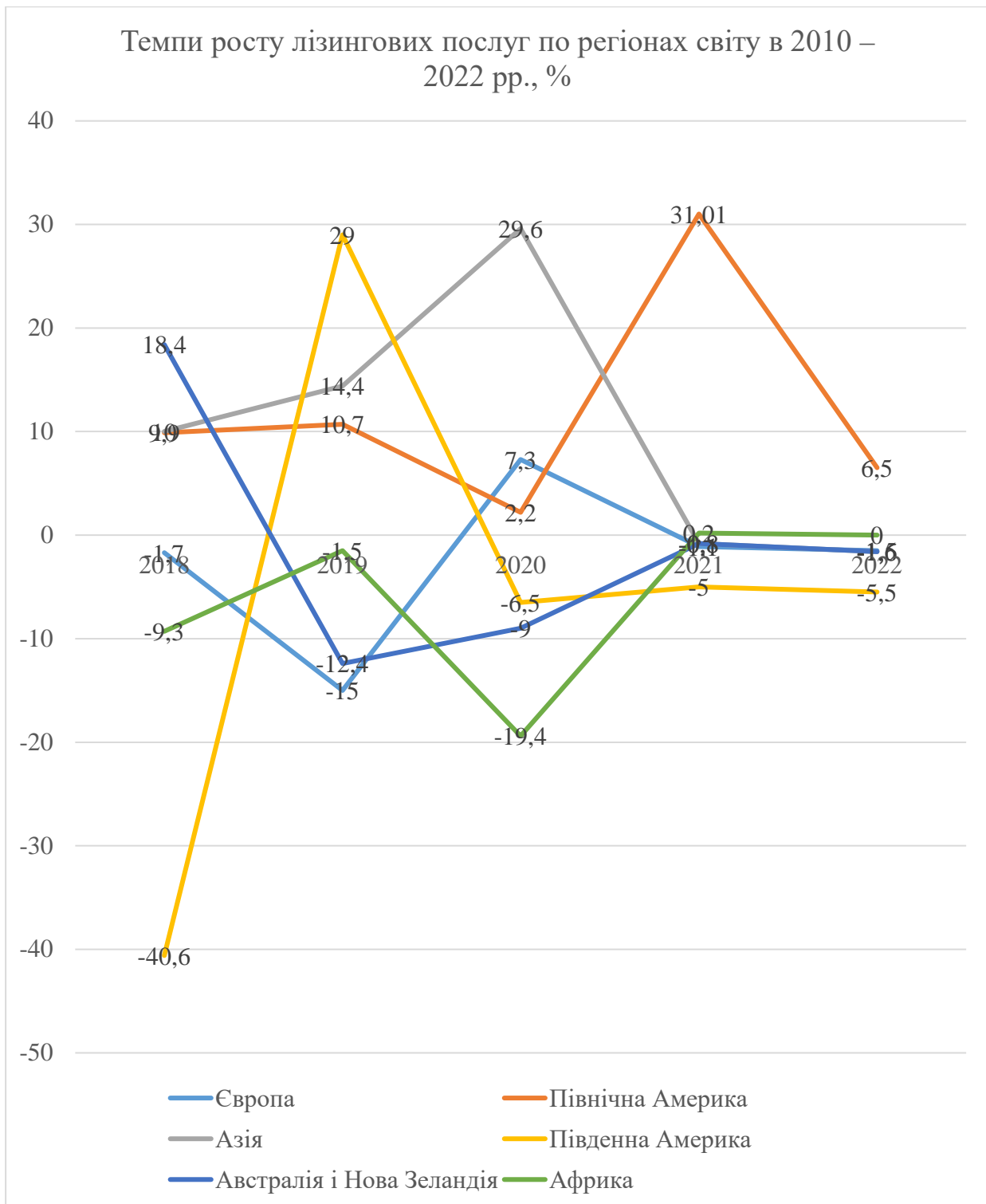

Рис. 3.1. Темпи росту лізингових послуг по регіонах світу в 2010–2022 рр., млрд дол. %

Джерело: розраховано та побудовано автором за даними [41].

Графік показує зміну темпів зростання лізингових послуг по регіонах світу з 2010 по 2022 рік. Видно, що темпи зростання в різних регіонах сильно варіюються з року в рік. У 2020 році лідерами за обсягом ринку лізингових

послуг були Північна Америка, Європа і Азія, які разом становили приблизно 96% від усіх лізингових угод у світі. Найбільший обсяг лізингу був у Північній Америці (37,9%), переважно за рахунок Сполучених Штатів. Далі за ним слідує Європа, яка мала 31,5% світового обсягу лізингу, завдяки розвиненим країнам. На третьому місці за обсягом лізингових послуг стояла Азія (26,4%). У інших частинах світу, таких як Південна Америка, обсяги лізингових операцій зменшилися на 5%. У групі країн Австралія/Нова Зеландія спостерігалось зниження на 0,8%, тоді як у регіоні Африка показники залишилися стабільними. Тому, приходимо до висновку, що Європа має середнє значення темпів зростання 13.4%, але з високим стандартним відхиленням (34.31%), що вказує на значну змінність. Показники Північної Америки показують темпи зростання в середньому 5.6%, з відносно низьким стандартним відхиленням (5.54%). Азія: середнє значення 13.2% з середньою варіацією (13.08%). Щодо Південної Америки, то тут спостерігається від'ємне середнє значення (-88.03%) та високе стандартне відхилення (212.75%), котрі вказують на значні коливання та нестабільність. У Австралії і Новій Зеландії найвищі середні темпи зростання (46.45%), але також висока варіативність (93.55%). Африка має від'ємне середнє значення (-9.68%) з середнім стандартним відхиленням (7.37%). Ці дані показують, що регіони мають різні рівні стабільності та зростання у сфері лізингових послуг. Південна Америка та Австралія і Нова Зеландія демонструють найбільшу мінливість, тоді як Північна Америка є найстабільнішою [39].

Але слід зазначити, що дані, оприлюднені у Всесвітньому лізинговому щорічнику «Solifi Global Leasing», де відстежується історія світового ринку лізингових продуктів понад 30 років, вказують на те, що глобальна лізингова галузь зростає на 0,5% у 2022 році, створюючи оптимістичні прогнози для індустрії (табл. 3.1., 3.2., 3.3).

Обсяги ринку лізингових послуг у світі за регіонами

Регіон	Роки									
	2018		2019		2020		2021		2022	
	Річний обсяг (млрд дол. США)	Темпи росту, %	Річний обсяг (млрд дол. США)	Темпи росту, %	Річний обсяг (млрд дол. США)	Темпи росту, %	Річний обсяг (млрд дол. США)	Темпи росту, %	Річний обсяг (млрд дол. США)	Темпи росту, %
Північна Америка	368,4	9,9	407,8	10,7	416,8	2,2	546,06	31,01	581,26	6,5
Європа	327,8	-1,7	322,8	-1,5	346,3	7,3	441,73	-1,1	434,74	-1,5
Азія	195,0	10,0	223,0	14,4	288,9	29,6	425,44	-5,0	402,00	-5,5
Австралія/Нова Зеландія	35,6	18,4	31,2	-12,4	28,4	-9,0	26,50	-0,8	26,08	-1,6
Південна Америка	10,7	-40,6	13,8	29,0	12,9	-6,5	25,33	-5,0	23,93	-5,5
Африка	6,8	-9,3	6,7	-1,5	5,4	-19,4	4,94	0,2	4,94	0,0

Джерело: систематизовано, розраховано та побудовано автором за даними [39].

Наведені дані відображають різні тенденції та динаміку ринку лізингових послуг у різних регіонах світу. Північна Америка демонструє стабільний ріст ринку лізингових послуг з помітним стрибком у 2021 році. Зростання сповільнилося у 2022 році, але обсяг ринку продовжував збільшуватися. Європейський ринок демонстрував нестабільність з негативними темпами зростання в 2018, 2019, 2021 та 2022 роках. Проте у 2020 році відбувся позитивний приріст, який утримується в наступних періодах. Азійський ринок мав швидке зростання з 2018 по 2020 роки, але потім почав скорочуватися у 2021 і 2022 роках. Ринок Австралії та Нової Зеландії показав значне зростання у 2018 році, але після цього спостерігалось постійне зниження протягом наступних років. Південна Америка має змішану картину з сильним падінням у 2018 році, деяким відновленням у 2019, але знову поверненням до негативних темпів зростання у наступні роки. Африканський ринок демонстрував постійне зниження з 2018 по 2020 роки з невеликим відновленням у 2021 та стабілізацією у 2022 році.

Частка в обсязі світового лізингового ринку за регіонами, %

Регіон	Роки				
	2018	2019	2020	2021	2022
Північна Америка	39,0	40,6	37,9	34,88	37,15
Європа	34,7	32,1	31,5	30,52	30,05
Азія	20,7	22,2	30,0	30,62	28,94
Австралія/Нова Зеландія	3,8	3,1	2,6	1,83	1,80
Південна Америка	1,1	1,4	-	1,82	1,72
Африка	0,7	0,7	0,5	0,34	0,34

Джерело: розраховано та побудовано автором за даними [39].

Аналізуючи дані часток світового лізингового ринку за роками та регіонами, можна спостерігати, що частка Північної Америки на світовому лізинговому ринку коливалася в межах від 39,0% у 2018 році до 37,15% у 2022 році. Після незначного зростання у 2019 році (40,6%), частка почала знижуватися до 34,88% у 2021 році, але трохи відновилася до 37,15% у 2022 році. Частка Європи знизилася з 34,7% у 2018 році до 30,05% у 2022 році. Це вказує на поступове зниження без значних коливань, що проявляється у стабільній, але низхідній тенденції. Азія показала значне зростання частки, з 20,7% у 2018 році до 30,62% у 2021 році. Однак, у 2022 році частка трохи знизилася до 28,94%, що може свідчити про насичення ринку або конкуренцію з іншими регіонами. Частка Австралії/Нової Зеландії поступово знижувалася з 3,8% у 2018 році до 1,80% у 2022 році. Це вказує на зменшення участі цього регіону на світовому ринку лізингу. Дані для Південної Америки неповні, але можна побачити зростання з 1,1% у 2018 році до 1,82% у 2021 році, після чого частка трохи знизилася до 1,72% у 2022 році. Частка Африки залишалася стабільною, незначно знижуючись з 0,7% у 2018 році до 0,34% у 2021 та 2022 роках.

Зростання частки Азії на світовому ринку лізингу є найбільш виразною тенденцією, що може бути пов'язано з економічним розвитком і збільшенням попиту на лізинг у цьому регіоні. Стабільне зниження частки Європи і Північної Америки свідчить про можливу конкуренцію або зміну у вподобаннях

лізингових послуг. Стабільно низька частка Африки вказує на зменшення активності та менші обсяги ринку лізингу в цьому регіоні.

Показник відхилення в обсягах ринку визначає зміну річного обсягу лізингового ринку кожного регіону порівняно з попереднім роком. Він показує наскільки змінився обсяг лізингового ринку в кожному регіоні з року в рік. Позитивне значення означає збільшення обсягу, тоді як негативне значення вказує на зменшення обсягу. Це допомагає аналізувати тренди розвитку лізингового ринку у кожному регіоні.

Таблиця 3.3

Відхилення в обсягах лізингового ринку за регіонами, %

Регіон	Відхилення 2019	Відхилення 2020	Відхилення 2021	Відхилення 2022
Північна Америка	39,4	9,0	129,26	35,20
Європа	-5,7	23,5	95,43	-6,99
Азія	28,0	65,9	136,54	-23,44
Австралія/Нова Зеландія	-4,4	-2,8	-1,9	-0,42
Південна Америка	3,1	-0,9	12,43	-1,4
Африка	-0,1	-1,3	-0,46	0

У 2022 році 50 найбільших країн зафіксували новий обсяг бізнесу в розмірі 1470 мільярдів доларів США, порівняно з 1463 мільярдами доларів у 2021 році. Звіт вказує, на те, що обсяг лізингових операцій на рівні світового масштабу зріс на 70% за останнє десятиліття. При аналізі цих даних важливо відзначити, що Global Leasing Report використовує долар США як основну валюту для порівняння країн через обмінні курси, переважно на кінець року. Долар США на кінець 2022 року досяг найвищого рівня з 2002 року. Він зріс на 22% щодо єни, на 13% щодо євро та на 6% щодо валют ринків, що розвиваються, з початку 2021 року. Це значне зміцнення долара суттєво впливає на рівень бізнесу в країнах, які ми розглядаємо. У Північній Америці, яка включає США, Канаду та Мексику, обсяги діяльності компаній лізингового сектору залишаються найбільшим у світі, з обсягом підтримки бізнесу в розмірі 546,1 мільярда доларів США, що становить 37% від загальної частки світового ринку в секторі оренди обладнання. США є домінуючим і найбільшим гравцем у цьому регіоні та в світі

загалом. У 2022 році обсяг реалізованого бізнесу в США за рахунок лізингового фінансування обладнання зріс на 6,3%, згідно з щорічним оглядом фінансування обладнання ELFA (SEFA), в Канаді зріс на 7,2%, а у Мексиці відзначили вражаюче зростання на 86% у місцевій валюті, за даними Alta Group [39].

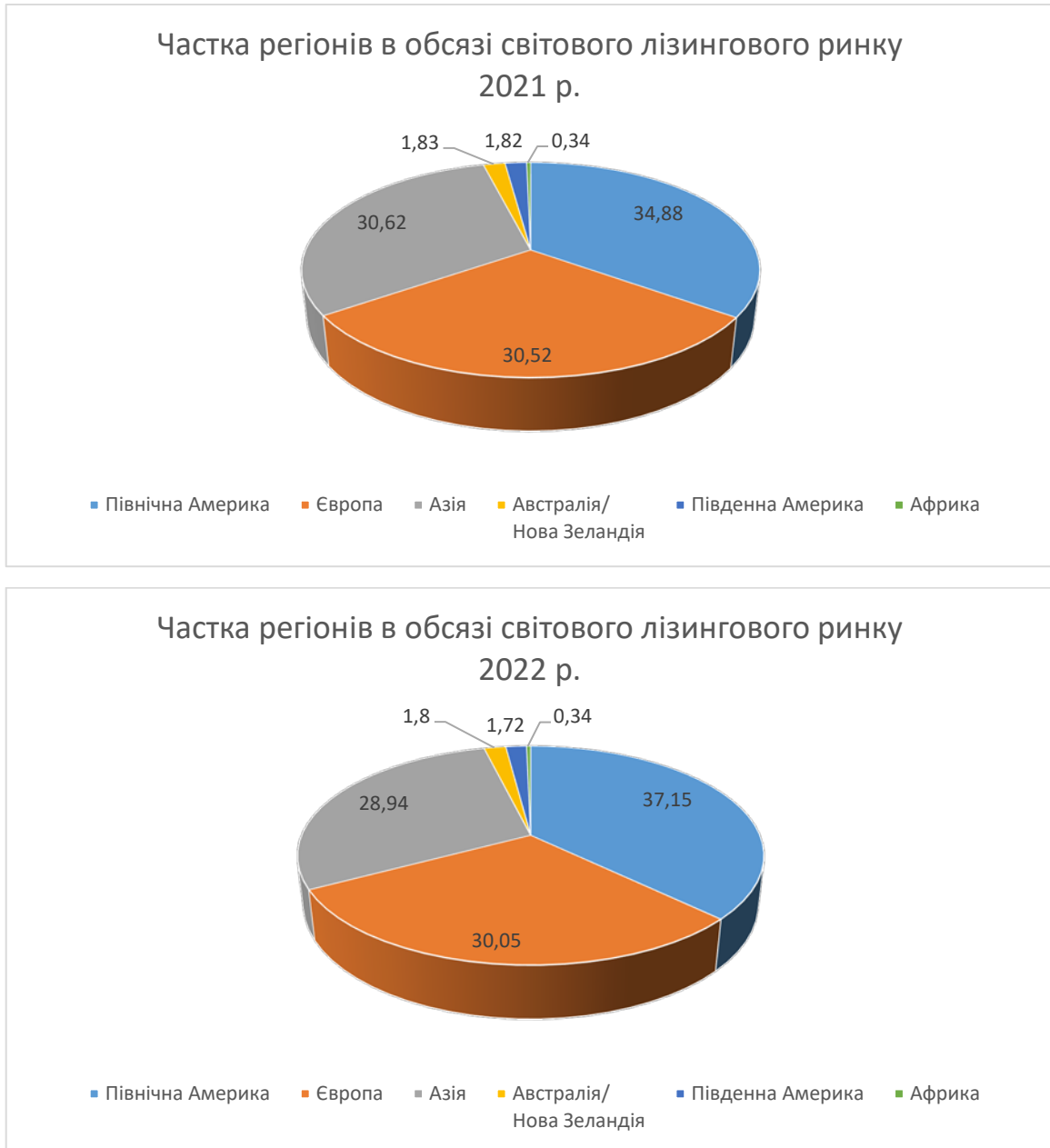

Рис. 3. 2. Частка лізингових послуг по регіонах світу в 2021–2022 рр., млрд. дол. %

Джерело: побудовано автором за даними [42].

Щодо показнику, який стосується діяльності лізингових компаній у Європі, то він показує, що підтримка бізнесу за рахунок оренди обладнання знизилася на 1,1% у 2022 році в доларах США, забезпечивши загальний обсяг

лізингових операцій в розмірі 441,7 мільярда доларів США. Європа займає друге місце за обсягом у світі, складаючи 31% від загального обсягу. Більшість європейських ринків лізингу відзначили позитивне зростання. Лідерами в цьому сегменті є Великобританія, Німеччина, Франція, Італія та Швеція. Великобританія показала зростання обсягу бізнесу на 9,5% (в місцевій валюті) і посіла третє місце у світі за цим показником, після США та Китаю.

Друге місце за своєю величиною на європейському ринку лізингу посідає Німеччина. Розмір лізингових угод в цій країні у 2022 році зріс на 1,64%, досягнувши 78,9 мільярдів доларів США, що займає четверте місце у світі. Франція залишається на шостому місці в топ-50 рейтингу з обсягом лізингового бізнесу в 62,4 мільярда доларів США, звітуючи про зростання на 4,8%. Італія займає четверте місце в Європі, зі збільшенням обсягу лізингового бізнесу на 9,7% до 35,6 мільярдів доларів США.

Загалом, члени Leaseurope (Європейська федерація лізингових і фінансових компаній) зафіксували консолідований приріст лізингових угод на 5,9%. За оцінками, Leaseurope європейський ринок лізингу в 2022 році, як і в попередні періоди, представляє приблизно 90%. Leaseurope виключає Ірландію зі свого опитування, проте слід зауважити, що враховуючи великий сектор лізингу літаків, що базується в країні, ринок є значним.

Показники європейського лізингового ринку за 2022 рік викликають інтерес тим, що європейські лізингові компанії сприяли розвитку бізнесу, профінансувавши закупівлю сучасних активів на суму понад 351 млрд євро. Загальний портфель лізингу досяг майже 715 млрд євро. Без необхідності у початкових капіталовкладеннях, тобто за допомогою лізингу, було здійснено 18% усіх інвестицій у бізнес-обладнання. Це підкреслює важливість лізингу як інструменту сприяння розвитку європейського бізнесу.

Незважаючи на невизначеність та обмеження, спричинені пандемією COVID-19, а також існуючі військові конфлікти, що породжують і поглиблюють економічну кризу, європейський ринок лізингових операцій продовжує демонструвати лідируючі позиції на світовому ринку, показуючи стійкість і

здатність відновлюватися. Лізингові компанії забезпечують бізнес необхідним фінансуванням, хоча інвестиції в обладнання певною мірою залишаються обмеженими через зазначені вище фактори.

Варто відзначити переваги європейського ринку лізингу, які допомагають йому мінімізувати ризики та витримувати кризові явища та потрясіння (рис. 3.3).

<p>Всебічне розуміння бізнес-потреб</p>	<ul style="list-style-type: none"> лізингові компанії, маючи багаторічний досвід співпраці з підприємствами різних розмірів та галузей, здатні пропонувати гнучкі та ефективні рішення для фінансування активів. Він дозволяє підприємствам отримувати обладнання та транспортні засоби без значних початкових витрат
<p>Розвинена інфраструктура та різноманітність продуктів</p>	<ul style="list-style-type: none"> європейський ринок лізингу характеризується добре розвинутою інфраструктурою, що включає спеціалізовані компанії, банки та інші фінансові установи, які пропонують різні лізингові продукти. Лізингові компанії надають широкий вибір продуктів та послуг, які можуть задовольнити потреби будь-якого бізнесу
<p>Регуляторна підтримка</p>	<ul style="list-style-type: none"> Європейський Союз та національні уряди активно підтримують ринок лізингу через різноманітні регуляторні акти та стимулюючі програми, що сприяють його розвитку та стабільності
<p>Технологічні інновації</p>	<ul style="list-style-type: none"> впровадження новітніх технологій, таких як цифрові платформи та автоматизація процесів, підвищує ефективність та прозорість операцій на ринку лізингу.

Рис. 3. 3. Переваги європейського ринку лізингу

Джерело: побудовано автором

За думкою експертів компанії CSI Leasing, котра заснована в 1972 в Оклахомі, а наразі її дочірні компанії представлені в багатьох країнах світу, лізингові ресурси актуальні не лише для фінансових рішень, але й для допомоги в управлінні активами, безпеці даних після закінчення терміну експлуатації, утилізації тощо – і все це в глобальному масштабі. Лізинг дозволяє приймати оптимальні рішення в потрібний час, забезпечуючи майбутнє зростання компанії. Адаптуватися до технологічного середовища, що швидко змінюється.

Представлена компанією філософія, вказує на основні причини обрання лізингу для фінансування обладнання (рис 3.4).

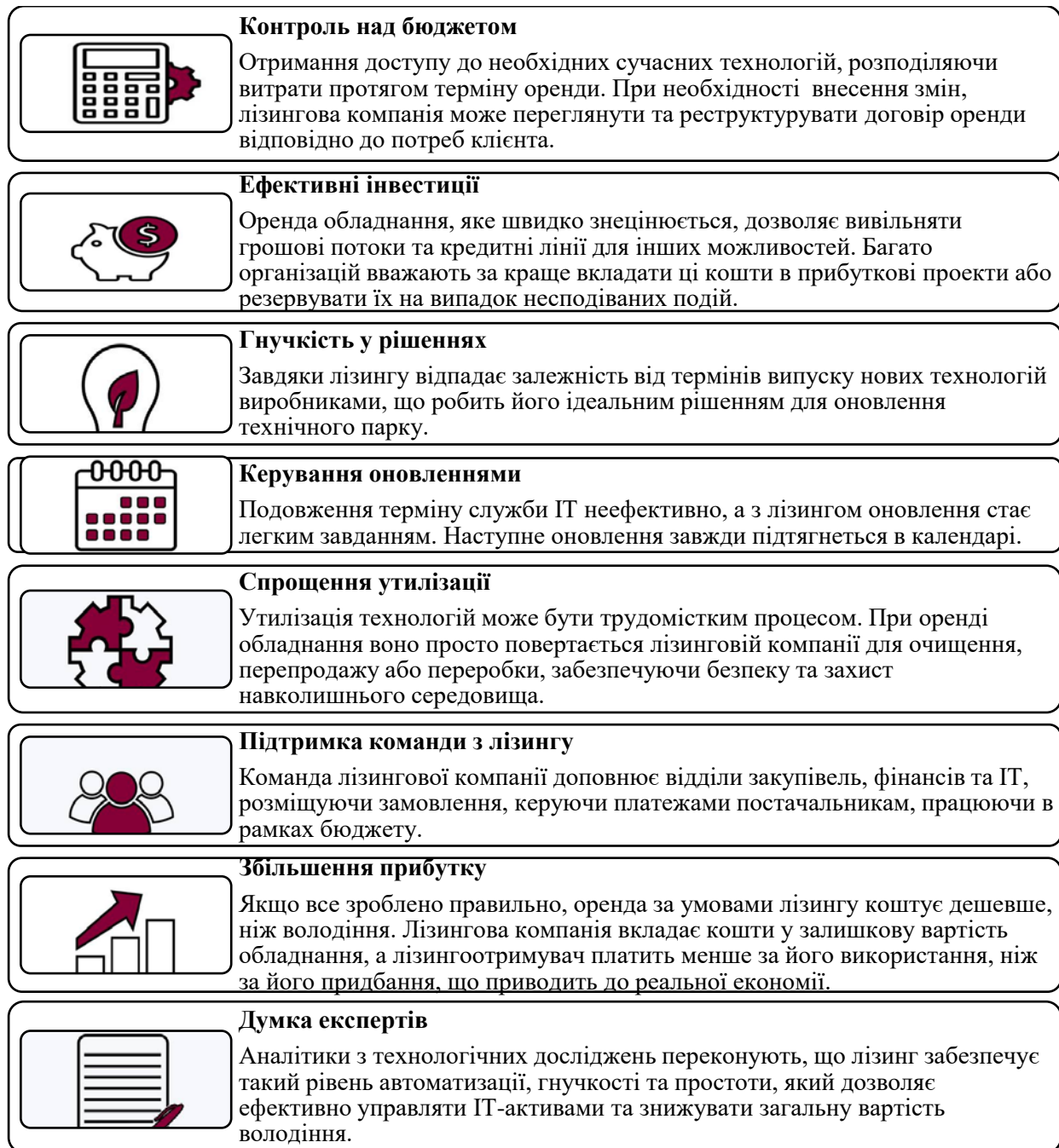

Рис. 3. 4. Основні причини обрання лізингу, як одного із джерел фінансування підприємств

Джерело: побудовано автором за [38].

На світовому ринку лізингу виділяються такі сегменти, як автомобільний, авіаційний, енергетичний, хімічний та інфраструктурний (ЕСІ), а також медичне обладнання та інше обладнання. Серед цих сегментів авіаційний та медичне

обладнання є досить капіталомісткими, оскільки витрати на придбання та обслуговування такої техніки високі. Це призводить до прогнозованого зростання попиту на них на ринку. Очікується, що до 2027 року в Північній і Південній Америці будуть спостерігатися стійкі перспективи зростання цього сегмента.

У сучасному світі лізингові послуги є важливим механізмом капіталовкладень у виробництво, особливо в розвинених економіках. США та країни Європи демонструють високі обсяги інвестицій в основні фонди через лізинг завдяки сприятливим економічним умовам і державній підтримці. Згідно з прогнозами, світовий ринок лізингу продовжуватиме зростати, досягнувши значних обсягів до 2030 року. Проте, на лізингову галузь суттєво впливають кредитні ризики та коливання обмінних курсів, що особливо помітно у транснаціональних операціях. Незважаючи на виклики, лізинговий ринок залишається стійким та адаптивним до змін, що підкреслює його важливість для глобальної економіки.

3.2. Шляхи удосконалення оцінки фінансових ризиків лізингової діяльності України з метою їх мінімізації

Управління фінансовими ризиками має критично важливе значення для забезпечення стабільності та успішної діяльності лізингових компаній в Україні. Воно може включати застосування фінансових інструментів для зменшення ризиків, диверсифікацію портфеля, а також ретельне планування та аналіз. Підвищення точності оцінки фінансових ризиків у лізинговій діяльності в Україні потребує глибокого розуміння світових тенденцій у розвитку ринку лізингу, а також сучасних економічних моделей і методологій. Через виключення даних Росії та Республіки Білорусь зі статистичного звіту Leaseurope за 2022 рік, Україну також виключили з оцінки показників лізингового бізнесу, що ускладнює порівняння показників вітчизняних лізингових компаній із світовими тенденціями.

За переконанням Марини Масіч, директорки Української спілки лізингодавців, «український лізинг зростав до того, як прикотилися танки.....». Авторка зазначає, що у 2020 році Україна була єдиним лізинговим сектором у Східній Європі, що розвивався [44]. Війна в Україні значно ускладнила умови ведення бізнесу. Багато підприємств втратили активи через обстріли та окупацію, а отримати кредити стало дуже складно [43]. В таких умовах лізинг може стати одним з ключових інструментів відновлення економіки та одним з способів забезпечення роботи вітчизняних підприємств, а також зміцнення їх матеріальної бази.

Як зазначалося раніше, після кризи, викликані пандемією COVID-19 та військовою агресією Росії проти України, лізингові ринки багатьох країн зазнали значних змін, зокрема і український. Ця криза призвела до значного зниження попиту на послуги лізингових компаній. Деякі країни вводили платіжні канікули, нетривалі мораторії на кредити та оренду. В Україні карантин призвів до сповільнення розвитку роздрібною торгівлі, готельного та ресторанного бізнесу, авіаперевезення. Значно скоротилися надходження до бюджету. Через застосування карантинних заходів українські компанії змушені були зупинити виробничі ланцюги та стримувати інвестування. Найбільше постраждав транспортний сектор, який, незважаючи на послаблення карантину, досі зазнає збитків, пов'язаних вже з війною [33, с. 242]. Національним банком України оприлюднено інформацію, в якій зазначено що за рік війни вітчизняний лізинг зазнав зменшення обсягів на 60% [37]. Зазначені умови породили виникнення непередбачуваних завдань перед учасниками лізингового ринку, що потребувало їх негайного вирішення, оскільки негативні тенденції деструктивно впливали на їх операційну діяльність і затримували темпи подолання наслідків як пандемії, а надалі й наслідків війни.

Перевагами використання лізингу можна вважати можливість збереження власних ліквідних коштів підприємств, застосування гнучких умов залучення ресурсів, швидкість у залученні необхідних активів зменшення ризику старіння обладнання і техніки та значна підтримка малого і середнього бізнесу в умовах

війни (рис 3.5). Таким чином, лізинг в сучасних умовах може стати важливим механізмом підтримки та розвитку бізнесу в Україні, сприяючи відновленню економіки та стабілізації підприємств у складних умовах.

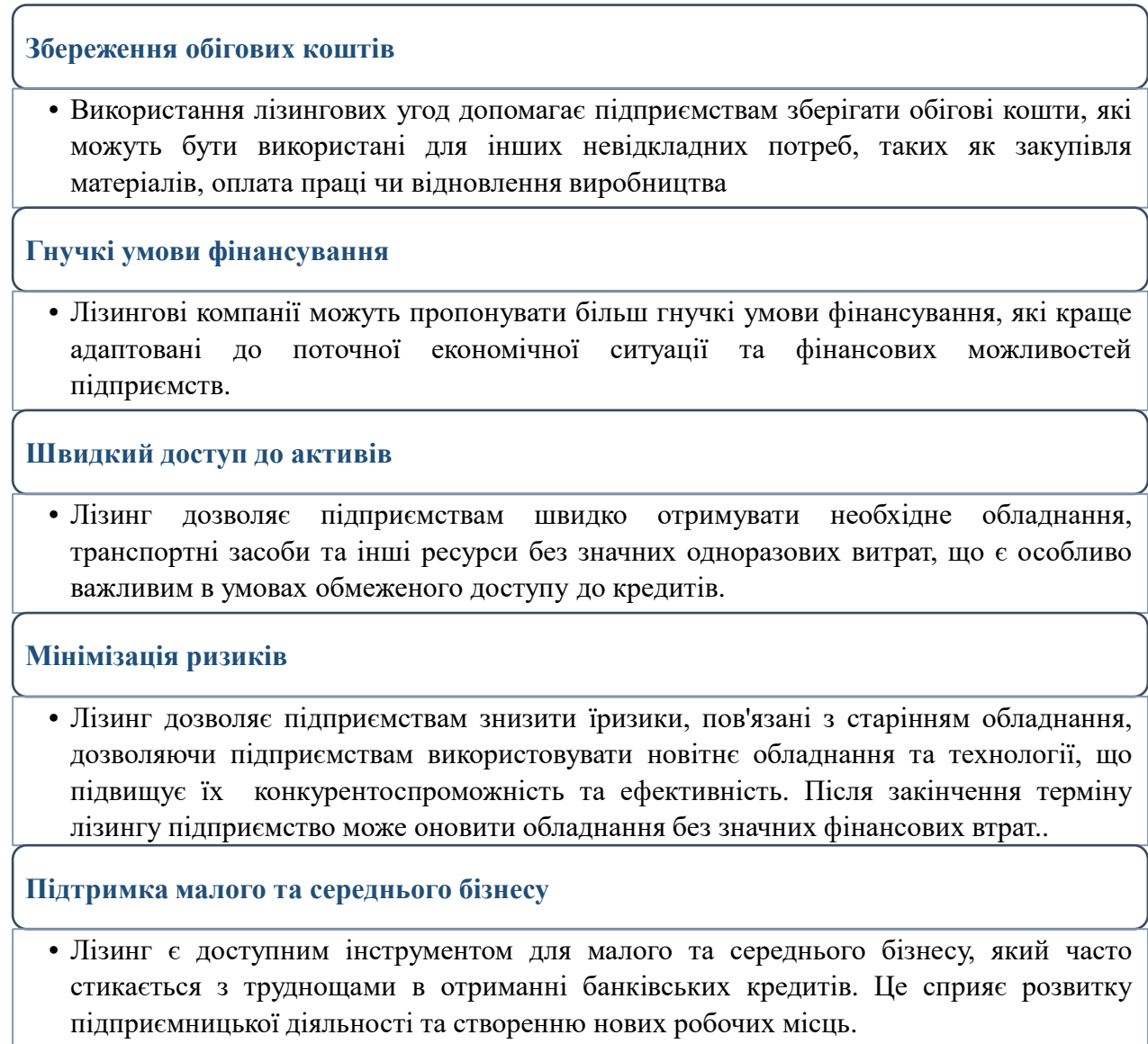

Рис. 3. 5. Переваги використання лізингу в умовах війни

Джерело: складено автором

Згідно з міжнародними стандартами, суттєвою частиною діяльності з управління ризиками є встановлення взаємозв'язку між різними категоріями ризиків (внутрішні, зовнішні, стратегічні) та елементами управління ними (розробка блок-схем, постійна діяльність, періодичні заходи) (рис 3.6.).

Рис. 3. 6. Взаємозв'язки між категоріями ризиків лізингової компанії

Джерело: побудовано автором за [19].

Важливо зазначити, що при виборі конкретного методу, направлено на управління фінансовими ризиками лізингових компаній необхідний ретельний аналіз як негативних, так і позитивних аспектів цих ризиків в кожному окремому лізинговому договорі. Крім того, важливо враховувати специфіку української економіки при адаптації зарубіжного досвіду. В умовах українського лізингового ринку доцільно проводити оцінку платоспроможності постачальників або інших третіх осіб. Доцільно розробляти схеми забезпечення лізингових угод, що включають різні способи гарантійного забезпечення, такі як банківські гарантії, векселі великих підприємств або бюджетних організацій, застави цінних паперів, ліквідних товарів та гарантії зворотного викупу постачальником обладнання.

Управління ризиками здійснюється керівництвом лізингової компанії та її співробітниками під час виконання своїх обов'язків. Для успішного досягнення компанією своєї місії, цілей та завдань необхідно враховувати ризики на всіх етапах її діяльності. Керівники та інші працівники, що відповідальні за планування діяльності, організацію роботи, управління фінансами, складання звітності відіграють важливу роль у створенні ефективного середовища для управління ризиками в лізинговій компанії. Згідно з міжнародною практикою, впровадження управління ризиками передбачає послідовні кроки (рис 3.7.).

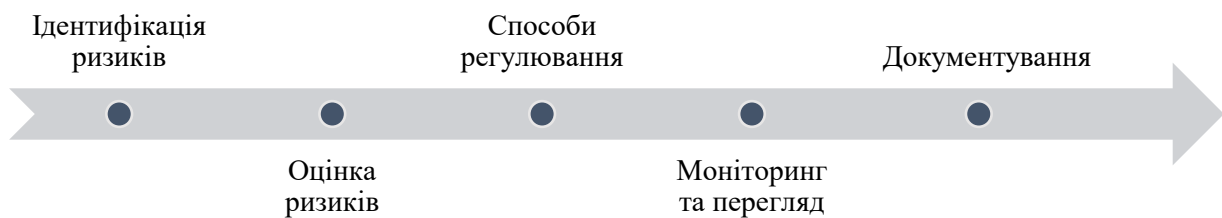

Рис. 3. 7. Послідовність впровадження управління ризиками лізингової компанії

Джерело: побудовано автором за [19].

На якість управління ризиками впливає рівень його інтеграції в управлінські процеси компанії, включаючи прийняття рішень, а також від підтримки керівництва на всіх рівнях. Структура управління ризиками включає інтеграцію, проектування, впровадження, оцінку та вдосконалення ризик-менеджменту в межах всієї лізингової компанії, в якій необхідно проводити оцінку поточних практик управління ризиками для виявлення та усунення будь-яких прогалин. Елементи цієї структури адаптуються до конкретних потреб компанії. Вищий керівний склад компанії забезпечує уніфікацію управління ризиками в усіма аспектами діяльності через:

- адаптацію і впровадження всіх компонентів структури управління ризиками;
- розробку політики щодо підходів до управління ризиками;
- надання необхідних ресурсів для управління ризиками;

- розподіл повноважень, відповідальності та підзвітності за результат на відповідних рівнях організації.

Серед основних перешкод для розвитку ринку лізингових послуг виділяють:

- нестачу початкового капіталу у лізингових компаній для фінансування своєї діяльності: власні кошти покривають лише 10% від загальних витрат;
- відсутність податкових пільг для фінансування лізингових операцій;
- короткі строки лізингових угод: у вітчизняній практиці переважають середньострокові договори, тоді як зарубіжні компанії укладають угоди на довший термін;
- недостатньо розвинена інфраструктура ринку та дефіцит інформації та реклами щодо лізингових послуг. Інфраструктура має включати інформаційну систему, мережу лізингових компаній, страхові та рекламні послуги, консалтингові фірми, банківські установи, маркетингові компанії тощо. Невідповідність інфраструктури спричиняє дефіцит кваліфікованих кадрів та необізнаність потенційних споживачів;
- невідповідність вітчизняного законодавства міжнародним нормам у сфері лізингу;
- висока залежність вітчизняного лізингового ринку від імпорту: приблизно 80% операцій є міжнародним лізингом;
- нестабільна економічна ситуація в країні, яка є головною причиною короткострокових договорів. В умовах нестабільності лізингодавці не можуть дозволити розстрочку виплат на 5-7 років, що знецінює переваги лізингу порівняно з кредитами;
- необхідність саморегулювання ринку лізингових послуг через організації професійних учасників, що захищатимуть їх інтереси;
- відсутність зацікавленості банків у довгостроковому кредитуванні лізингових угод;
- недостатня фінансова стійкість лізингодавців [4, с. 81].

Вирішення цих проблем вимагає комплексного підходу. У зв'язку з кризовими явищами на фінансових ринках, нестабільністю політичної ситуації, падінням платоспроможності підприємств та призупиненням інвестиційних проектів, зниженням доступу до кредитів, у найближчі роки можна очікувати: підвищення вимог до фінансового стану потенційних клієнтів, скорочення частки будівельної сфери, а також сільського господарства в структурі договорів фінансового лізингу, збільшення частки авансових внесків лізингоотримувачів на 10-15%, зростання процентних ставок на 2-3%, переорієнтацію на більш ліквідні предмети лізингу, відчутне скорочення обсягів лізингового кредитування та зменшення частки ринку лізингу, підвищення попиту на фінансування в національній валюті в зв'язку з девальвацією та нестабільністю гривні. Проте, частка лізингу у структурі капітальних інвестицій може зрости через обмеження банківського кредитування.

Для покращення оцінки фінансових ризиків лізингової діяльності в Україні з урахуванням світових тенденцій лізингового ринку, можна застосувати кілька *стратегічних підходів*.

1. *Використання аналітичних інструментів та технологій.* Використання передових інструментів аналітики даних та великих даних (Big Data) для аналізу ринкових тенденцій, клієнтських поведінок та оцінки ризиків. Використання алгоритмів штучного інтелекту та машинного навчання для прогнозування ризиків та автоматизованої оцінки кредитоспроможності клієнтів.

2. *Підвищення якості даних та методологій.* Забезпечення точності, повноти та актуальності даних для проведення оцінки фінансових ризиків. Використання сучасних методів збору та обробки даних. Розробка та впровадження вдосконалених методологій оцінки ризиків, що враховують специфіку ринку та галузі.

3. *Розробка спеціалізованих моделей ризиків.* Створення спеціалізованих моделей оцінки ризиків для різних галузей економіки (аграрний сектор, промисловість, IT тощо), враховуючи їхні специфічні ризики та особливості.

Проведення регулярного стрес-тестування фінансових моделей для оцінки стабільності лізингових компаній при різних сценаріях економічного розвитку.

4. Розширення доступу до інформації. Забезпечення лізингових компаній доступом до актуальної та точної ринкової інформації для прийняття обґрунтованих рішень щодо ризиків. Співпраця з аналітичними центрами та дослідницькими інститутами для отримання глибших інсайтів та аналізу ринкових тенденцій.

5. Вдосконалення правової та регуляторної бази. Внесення змін до законодавства для забезпечення більшої прозорості та захисту прав лізингодавців і лізингоотримувачів, що допоможе зменшити правові ризики. Посилення регуляторного нагляду за лізинговою діяльністю для запобігання фінансовим махінаціям та забезпечення стабільності ринку.

6. Освітні ініціативи та підвищення кваліфікації. Регулярне навчання та підвищення кваліфікації співробітників лізингових компаній з оцінки та управління ризиками. Проведення семінарів та тренінгів для бізнесу щодо важливості оцінки фінансових ризиків та методів їх зниження.

7. Розробка та впровадження міжнародних стандартів. Впровадження міжнародних стандартів оцінки ризиків та управління ними, що дозволить підвищити довіру іноземних інвесторів до українського ринку. Використання успішних практик інших країн та адаптація їх до українського ринку для покращення процесів оцінки ризиків.

8. Використання інструментів страхування. Розробка та впровадження страхових продуктів для захисту від фінансових ризиків у лізинговій діяльності. Співпраця зі страховими компаніями для розробки спеціалізованих страхових продуктів для лізингових компаній.

9. Моніторинг та аналіз міжнародних тенденцій. Постійний моніторинг світових тенденцій у лізинговій галузі для адаптації до змін та впровадження нових підходів. Вивчення успішних кейсів міжнародних компаній та адаптація їхніх стратегій до місцевих умов.

Вважаємо, що зазначені заходи допоможуть покращити оцінку фінансових ризиків лізингової діяльності в Україні, що сприятиме підвищенню стабільності та зростанню цього ринку. Стратегічні напрямки подальшого розвитку ринку лізингу в Україні повинні враховувати міжнародний досвід та адаптувати успішні практики до місцевих умов. Ці стратегічні напрямки допоможуть Україні розвинути ринок лізингу, зробити його більш привабливим для бізнесу та інвесторів, а також сприяти загальному економічному зростанню країни.

Отже, управління фінансовими ризиками є ключовим аспектом для забезпечення стабільної роботи та успішного розвитку лізингових компаній в Україні. Для досягнення високої точності оцінки фінансових ризиків необхідно використовувати сучасні економічні моделі та методології, а також аналізувати світові тенденції розвитку лізингового ринку. Враховуючи специфіку української економіки, необхідно адаптувати зарубіжний досвід та методи управління ризиками. Це включає аналіз фінансової спроможності контрагентів, розробку гарантійних схем забезпечення лізингових угод, використання аналітичних інструментів та технологій для обробки даних, а також впровадження міжнародних стандартів управління ризиками. Запровадження зазначених заходів сприятиме підвищенню точності оцінки ризиків та зменшенню їхнього негативного впливу на діяльність лізингових компаній. Ефективне управління фінансовими ризиками сприятиме стабільності ринку лізингу в Україні, підвищенню його привабливості для інвесторів та загальному економічному зростанню країни.

ВИСНОВКИ

За результатами дослідження впливу фінансових ризиків на діяльність лізингових компаній було зроблено наступні висновки:

1. В процесі дослідження сутності та економічного змісту фінансових ризиків, виявлено, що події та явища, які впливають на ефективність та результативність діяльності компаній, доцільно оцінювати з огляду на можливість їх негативного впливу на досягнення цілей і завдань. Аналіз підходів до вивчення фінансових ризиків дозволив систематизувати їх на об'єктивний, суб'єктивний та дуалістичний (суб'єктивно-об'єктивний) підходи. Розглянуті функції фінансових ризиків дозволили глибше зрозуміти їх значущість та вплив на діяльність компаній. Класифікаційні ознаки фінансових ризиків дозволяють краще розуміти та управляти ними, що сприяє ефективнішому прогнозуванню настання ризикових подій та зменшенню їх негативних наслідків діяльності компаній.

2. У результаті дослідження факторів впливу фінансових ризиків на діяльність лізингових компаній було виявлено, що вони стикаються з широким спектром ризиків, що потребує розробки та впровадження ефективних систем управління ризиками. Це дозволяє мінімізувати можливі втрати, пов'язані з неплатоспроможністю лізингоодержувачів, зниженням вартості предметів лізингу, а також іншими несприятливими подіями. Комплексний підхід до управління ризиками включає їх ідентифікацію, розробку внутрішніх нормативних актів, встановлення процедур та політик, які спрямовані на зменшення впливу негативних факторів. Значну роль у цьому процесі відіграють закони та нормативні акти, що регулюють лізингову діяльність в Україні та сприяють стабільному розвитку лізингового ринку.

3. Аналіз сучасного стану діяльності вітчизняних лізингових компаній на прикладі ТОВ «ОТП Лізинг» підтвердив значущість та актуальність лізингових послуг в умовах ринку України. Лізинг дозволяє підприємствам ефективно використовувати фінансові ресурси, оновлювати основні засоби без необхідності їх купівлі у власність, що знижує витрати та підвищує ефективність

використання обладнання. ТОВ «ОТП Лізинг», як лідер на ринку лізингових послуг України, демонструє стабільне зростання активів, основним компонентом яких є довгострокова дебіторська заборгованість і становить переважну частку необоротних активів компанії. Незначне збільшення частки оборотних активів у 2022 та 2023 роках вказує на покращення ліквідності компанії, що дозволяє їй швидше реагувати на зовнішні виклики. Структура активів ТОВ «ОТП Лізинг» свідчить про стратегічну спрямованість на довгострокові інвестиції. Незважаючи на складні умови, пов'язані з повномасштабним вторгненням Росії на територію України, компанія продовжує інвестувати в довгострокові активи та підтримує високий рівень ліквідності.

4. Регулярний моніторинг діяльності з управління ризиками дозволяє компаніям швидко реагувати на зміни в зовнішньому та внутрішньому середовищі. Принципи управління ризиками є основою для розробки структури та процесів управління ризиками. Оцінка ризиків допомагає визначити сфери діяльності, які можуть стати об'єктом ризику, та надати відповідну інформацію керівництву компанії для прийняття управлінських рішень. Лізингова компанія пропонує широкий спектр програм лізингу для різних сфер діяльності, включаючи сільське господарство, автотранспорт, будівельну техніку та інше. Це свідчить про її гнучкість та здатність задовольняти потреби різних клієнтів. Компанія активно просуває переваги своїх послуг у маркетингових матеріалах та комунікаціях. Чітко визначені переваги в діяльності компанії допомагають залучати нових та зберегти напрацьованих клієнтів, сприяючи розвитку економіки держави загалом.

5. При розгляді сучасних тенденцій на світовому ринку лізингових послуг з'ясовано, що лізинг залишається популярним у багатьох країнах світу, особливо в Європі та Північній Америці, де він значною мірою сприяє інвестиціям в основні фонди. Дані Світового банку підтверджують, що європейські підприємства інвестують від 15% до 30% в основні фонди через лізинг, а обсяг європейського ринку лізингу оцінюється у 210,95 млрд доларів США у 2023 році з прогнозованим ростом до 327,25 млрд доларів США до 2030 року. Однак,

значний вплив на лізингові галузі мають кредитні ризики та ризики обмінного курсу, що особливо стосується транснаціональних лізингових компаній. Аналіз регіональних тенденцій показує, що ринок лізингових послуг значно варіюється залежно від регіону. Північна Америка, Європа та Азія є лідерами за обсягом ринку лізингових послуг, складаючи разом приблизно 96% всіх лізингових угод у світі. Незважаючи на виклики, породжені економічними кризами, лізингові ринки продовжують демонструвати значний потенціал для зростання.

6. Для підвищення точності оцінки фінансових ризиків та їх мінімізації в діяльності вітчизняних лізингових компаній необхідно враховувати світові тенденції в розвитку лізингового ринку, а також сучасні економічні моделі та методології. Досить важливим є впровадження аналітичних інструментів та новітніх технологій, для аналізу ринкових тенденцій та оцінки кредитоспроможності клієнтів. Слід підвищувати якість даних та методологій, забезпечуючи їх точність, повноту та актуальність. Це сприятиме розробці вдосконалених методологій оцінки ризиків, що враховують специфіку ринку та галузі. Створення спеціалізованих моделей оцінки ризиків для різних секторів економіки та регулярне проведення стрес-тестування фінансових моделей дозволить розширювати доступу лізингових компаній до актуальної ринкової інформації та співпрацювати з аналітичними центрами, які можуть допомогати приймати обґрунтовані рішення щодо ризиків. Посилення регуляторного нагляду та адаптація міжнародних стандартів оцінки ризиків до українських умов, дозволить підвищувати кваліфікації співробітників лізингових компаній через навчальні заходи та сприятиме ефективному управлінню ризиками. Нестача початкового капіталу в суб'єктів малого і середнього бізнесів, відсутність податкових пільг та короткі строки лізингових угод вимагають комплексних підходів та впровадження заходів, котрі сприятимуть підвищенню точності оцінки фінансових ризиків та зменшенню їхнього негативного впливу на діяльність лізингових компаній. Це дозволить забезпечити стабільність ринку лізингу в Україні, підвищити його привабливість для інвесторів та сприяти загальному економічному зростанню країни.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Бабенко В. Г. Страхування фінансових ризиків як механізм надання гарантій суб'єктам підприємницької діяльності: автореф. дис. ... канд. екон. наук: спец. 08.00.08 / Державний вищий навчальний заклад «Українська академія банківської справи Національного банку України». Суми, 2007. 21 с.
2. Бланк І. А. Управління фінансовими ризиками. Київ: НІКА-центр, 2005. 600 с.
3. Бондаренко В.М., Бондаренко Л.М. Економічний зміст лізингу та його види. *Збірник наукових праць ВНАУ*. №2 (64), 2012. С. 8-14. URL: <http://repository.vsau.org/getfile.php/6177.pdf>
4. Брус С. І. Розвиток ринку лізингових послуг в Україні. *Фінанси України*. 2020. №11. С.75-85.
5. Вітлінський В. В. Аналіз, моделювання та управління економічним ризиком : навч.-метод. посіб. для самост. вивч. дисц.]Київ. КНЕУ, 2000. 292 с.
6. Вовчак О. Д., Завійська О. І. Страхові послуги: навчальний посібник. Львів: Вид-во «Компакт-ЛВ», 2005. 656 с.
7. Галецька, Т.І. Лізинг в Україні: історичний аспект виникнення та становлення. *Наукові записки НУ «Острозька академія», Серія «Економіка»*. 2010. С. 390-397. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nznuoa_2010_15_51
8. Господарський кодекс України: Закон України № 436-IV від 16.01.2003 р. Відомості Верховної Ради України. 2003. № 18-22. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15#Text>
9. Донець Л. І. Економічні ризики та методи їх вимірювання : навч. посіб. Київ. Центр навчальної літератури, 2006. 312 с.
10. Дорофєєва О. В. Фінансові ризики лізингових компаній України: автореф. дис... канд. екон. наук: 08.04.01 / Дорофєєва Ольга Вікторівна. Тернопільська академія народного господарства. Тернопіль, 2004. 29 с.
11. Еш С. М. Фінансовий ринок: навч. посіб. Київ: Центр учбової літератури, 2009. 528 с.
12. Івченко І. Ю. Економічні ризики: навчальний посібник. Київ: Центр навчальної літератури, 2004. 304 с.

- 13.Ігнатюк Ю. О. Правова природа договору лізингу та його особливості. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Серія: Право. 2021. Вип. 64. С. 118-122.
- 14.Казакова Л. О. Лізинг як особливий вид інвестиційної діяльності та використання його на ринку України. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство. 2021. №39. С. 73-79. URL: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/49203/1/%D0%9A14.pdf>
- 15.Комплексна інформаційна система Національного банку (КІС НБУ). URL: <https://bank.gov.ua/ua/supervision/split/registers-lists#1>
- 16.Лізингова галузь в Україні: тенденції та рекомендації до зростання. Проект Usaid «Трансформація фінансового сектору». 2018. URL: https://uul.com.ua/wp-content/uploads/2018/10/Leasing_report_ukr_final_09202018.pdf
- 17.Лісовська Н.В. Фінансово-економічна сутність лізингової. *Вісник КНТЕУ*. 2010. № 1. С. 92-101.
18. Лук'янова В. В. Економічний ризик : навч. посіб. Київ. Академвидав, 2007. 464 с.
- 19.Методичний посібник щодо аспектів управління ризиками, як складової системи внутрішнього контролю у розпорядника бюджетних коштів. *Міністерство фінансів України*. URL: <http://surl.li/ubslm>
- 20.Мігулка О.О. Сутність та класифікація ризиків фінансового лізингу. *Економічний форум*. 2019. № 1(4). С. 205-212. URL: <https://doi.org/10.36910/6765-2308-8559-2019-4-32>
- 21.Науково-практичний коментар до статті 292 Господарського кодексу України. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/КК004055>
- 22.Нескородєв С. М., Грачова О. О. Дослідження сутності управління фінансовими ризиками підприємства. *Вісник економіки транспорту і промисловості*. 2014. № 47. С. 132–136.
- 23.Офіційний сайт ОТП Leasing. Фінансова звітність. URL: <https://otpleasing.com.ua/public-information/>

24. Подольчак Н. І. Економічне оцінювання та розвиток лізингової діяльності машинобудівного підприємства: автореф. дис... канд. екон. наук: 08.00.04 Національний університет «Львівська політехніка». Львів, 2009. 28 с
25. Полякова О. Ю., Гольцяєва Л. А. Основні засади формування комплексу моделей управління фінансовими ризиками підприємства. *Бізнес Інформ*. 2013. № 6. С. 106–110.
26. Про затвердження Основних засад здійснення внутрішнього контролю розпорядниками бюджетних коштів та внесення змін до постанови Кабінету Міністрів України від 28 вересня 2011 р. № 1001: Постанова Кабінету міністрів України від 12.12.2018 р. № 1062. URL: <http://surl.li/ubslm>
27. Про фінансовий лізинг: Закон України від 04.02.2021 р. №1201-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1201-20#Text>
28. Про фінансові послуги та фінансові компанії: Закон України від 14.12.2021 р. №1953-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1953-20/ed20240101#Text>
29. Разумова Г. В. Лізингова діяльність: проблеми та перспективи розвитку. *Бізнес Інформ*. 2021. № 7. С. 202-207.
30. Регулятивний потенціал фінансового ринку в умовах глобальних викликів: монографія / за заг. ред. д.е.н., професора С. В. Онишко. Ірпінь : Вид-во Національного університету ДПС України, 2016. 452 с. (Серія «Податкова та митна справа в Україні», т. 45)
31. Рошило В. І. Джерела фінансування інноваційного розвитку: монографія Чернівці: Книги – XXI, 2006. 272 с
32. Страхування: теорія та практика: навчально-методичний посібник / за заг. ред. проф. Внукової Н. М. Харків: Бурун Книга, 2004. 376 с.
33. Татарин Н. Б., Кольба Р. М. Стан фінансового ринку України під час пандемії COVID-19 та реалії сьогодення. *Інфраструктура ринку*. 2021. Вип. 54. С. 341–247. DOI: <https://doi.org/10.32843/infrastruct54-38.2>.
34. Фінансовий ринок: підручник: у 2-х т. / Ю. М. Коваленко, Ю. В. Ковернінська, С. В. Онишко, М. О. Кужелєв та ін.; кер. авт. кол., наук. ред. Ю. М. Коваленко.

- Державна фіскальна служба України, Ун-т ДФС України. Ірпінь, 2018. Т. 2. 388 с.
- 35.Шелудько В. М. Фінансовий ринок: підручник. 2-ге вид., стер. Київ: Знання, 2008. 535 с. URL: <https://westudents.com.ua/glavy/103260-123-ponyattya-osnovn-vidi-rizikv-otsnyuvannya-riziku.html>.
- 36.Шишкіна О. Термінологічні проблеми пізнання природи фінансового ризику. *Проблеми і перспективи економіки та управління*. 2019. № 1 (17). С. 253-264
- 37.Що необхідно для відновлення лізингової галузі. *Економічна правда*. URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2023/06/19/701252/>
- 38.Benefits of Leasing. Adapt to the world’s rapidly changing technology environment. *CSI Leasing*. URL: <https://www.solifi.com/ebooks/global-leasing-report-2023/>
- 39.David Hamilton. State of the global leasing industry – continued innovation and strength. URL: <https://www.world-leasing-yearbook.com/wp-content/uploads/2023/12/GLR24-1st-2-pages-1.pdf>
- 40.Europe Finance Lease Market size USD 210.95 Bn in 2023. Market Research Community. URL: <https://www.linkedin.com/pulse/europe-finance-lease-market-size-usd-efj5f/>
- 41.Financial Leasing Services Market in 2023: Forecasting Impressive Growth and Trend 2023-2030. URL: <https://www.linkedin.com/pulse/financial-leasing-services-market-2023-forecasting-br5of/>
- 42.Global Leasing Report 2023. Innovation and resilience drive growth in the global leasing markets. *Solifi Open Finance Platform*. URL: <https://www.solifi.com/ebooks/global-leasing-report-2023/>
- 43.Jernej Letnar Čerņič and Eva Gerritse . Opinion – Responsible Business Conduct in Times of War. *E-International Relations*. URL: <https://www.e-ir.info/2022/10/22/opinion-responsible-business-conduct-in-times-of-war/>
- 44.Maryna Masich. Ukrainian leasing was growing before the tanks rolled in. *Leasing Life*. URL: <https://www.solifi.com/ebooks/global-leasing-report-2023/>

ДОДАТКИ

**Трактування сутності фінансового ризику
як економічної категорії в сучасній літературі**

Автор	Визначення ризику
Бабенко В. Г.	«Фінансовий ризик – це економічна категорія, що відображає об’єктивно існуючі невизначеність та конфліктність, які виникають у відносинах щодо створення, розподілу, перерозподілу та споживання доданої вартості та частини національного багатства між суб’єктами економічної діяльності» [1, с. 11]
Бланк І. А.	«Фінансовий ризик – результат вибору його власниками або менеджерами альтернативного фінансового рішення, спрямованого на досягнення бажаного результату фінансової діяльності за ймовірності понесення фінансових утрат за умов реалізації» [2, с. 20]
Внукова Н. М., Временко Л. В., Успенко В. І. та ін.	«Фінансовий ризик – ризик, викликаний невизначеністю природних, людських та економічних факторів, що за несприятливих умов можуть призвести до збитків у господарсько-фінансовій діяльності» [32, с. 288]
Вовчак О. Д., Завійська О. І.	«Фінансовий ризик – ризик фінансового підприємництва чи фінансових угод, коли в ролі товару виступають валюта, цінні папери, грошові кошти» [6, с. 198]
Гольцяєва Л. А., Полякова О. Ю.	«Фінансовий ризик полягає в можливості невиконання підприємством фінансових зобов’язань перед партнерами в процесі використання для фінансування своєї діяльності кредитів та інших залучених коштів» [25, с. 106]
Грачова О. О., Нескородєв С. М.	«Фінансовий ризик – це вид ризику, який виникає у фінансовоекономічній діяльності суб’єкта, коли причинно-наслідковий результат або заходи його досягнення відрізняються від встановлених цілей та планових норм, а отримані відхилення мають вартісний характер» [22, с. 133]
Еш С. М.	«Фінансовий ризик в економічній діяльності – це об’єктивний фактор, зумовлений дією стохастичних причин і чинників, зокрема конфліктністю ситуації прийняття рішень, невизначеністю цілей і наслідків дій, відсутністю повної чи об’єктивної інформації щодо процесів, які відбуваються тепер чи відбуватимуться у майбутньому» [11, с. 167]
Івченко І. Ю.	«Ризик, який виникає при здійсненні фінансових угод, виходячи з того, що в ролі товару виступає або валюта, або цінні папери, або кошти» [12, с. 52]
Шелудько В. М.	«Фінансовий ризик – це ризик не отримати задовільний фінансовий результат... Фінансовий ризик можна трактувати як невизначеність в отриманні майбутніх прибутків... Це також ризик не використати сприятливу ситуацію на ринку, тобто ризик упущених можливостей» [35]

Характеристика основних властивостей фінансового ризику

Властивість ризику	Характеристика
1	2
Невизначеність	Широке поняття, яке пов'язано із ймовірнісним характером виникнення небажаних подій, професійними навичками і психологічними особливостями осіб, які здійснюють керівництво суб'єктом підприємницької діяльності і є відповідальними за прийняття рішень та переплітається з неточністю, недостовірністю і ненадійністю інформації, якою володіють суб'єкти економіки щодо процесів, що відбуваються в зовнішньому середовищі.
Суперечливість	Проявляється в зіткненні об'єктивно існуючих ризикованих дій, спрямованих на отримання максимально значущих результатів в умовах невизначеності й альтернативності вибору з їх суб'єктивною оцінкою.
Альтернативність	Пов'язана з необхідністю вибору з двох або декількох можливих варіантів рішень (напрямів, дій), характеризується різними ступенями складності й вирішується різними способами (методами, прийомами), передбачає або не передбачає залучення додаткових ресурсів (матеріальних, фінансових, трудових тощо).
Ймовірність	можливість того, що певна подія відбудеться протягом конкретного періоду. Зауважимо, що з часом величина ймовірності переважної більшості ризиків змінюється, а подія може відбутись або не відбутись.
Динамічність	Властивість фінансового ризику під впливом факторів зовнішнього і внутрішнього середовища змінювати свій вплив на певні процеси і явища з урахуванням факторів часу та простору.
Значущість	Пов'язана з фактом реалізації конкретного ризику, який переважно негативним чином впливає на функціонування і розвиток будь-якого суб'єкта господарювання.
Стохастичність	Властивість фінансового ризику виникати і змінюватись під непередбачуваним впливом зовнішнього середовища (наприклад, через форс-мажорні обставини) і спричинювати неконтрольовані зміни в діяльності економічного суб'єкта.
Спадковість	Визначає здатність будь-якої системи в процесі її функціонування і розвитку повторювати характерні ознаки й особливості формуючи певні стійкі закономірності, які не дають процесу стохастичних та ймовірних змін перетворитися в набір непередбачуваних і не прогнозованих хаотичних подій, що дозволяє з певною мірою ймовірності передбачати виникнення тих чи інших фінансових ризиків.
Флуктуаційність	Пов'язана з відхиленням рівня фінансового ризику від середнього значення під впливом розростання навіть незначних, ледь помітних змін на рівні окремих елементів / складових, унаслідок яких може виникнути новий макроекономічний стан будь-якої економічної системи.

Продовження додатку Б

1	2
Суперечливість	Пов'язана з альтернативністю, ймовірністю і значущістю фінансового ризику і проявляється, з одного боку, у можливості ризику прискорювати науково-технічний прогрес за рахунок впровадження інновацій, а з іншого – у здатності гальмувати цей процес, якщо під час прийняття певних рішень не були належним чином враховані об'єктивні закономірності розвитку певного явища / процесу / економічного суб'єкта.
Керованість	Полягає в можливості суб'єкта господарювання впливати на ймовірність і значущість своїх ризиків. При цьому сила впливу залежить від ступеня керованості конкретного ризику. У структурі фінансових ризиків можна виділити дві групи: керовані ризики – ймовірність і сила впливу яких може бути знижена зусиллям певного економічного суб'єкта, та некеровані – ймовірність і сила впливу яких залишаються практично незмінними незалежно від намагань їх зменшити.
Взаємопов'язаність (наявність причинно-наслідкових зв'язків)	Обумовлена суб'єктивною та об'єктивною природою ризиків та їхньою здатністю одночасно виступати факторами ризику, спричинюючи тим самим ефект доміно. До того ж кожен ризик-фактор може виявитись комплексної дії і впливати одночасно, але не однаково, на декілька ризикових ситуацій. Так, зменшення можливості появи одного ризику водночас може спричинити зростання появи іншого.

Джерело: складено автором за даними [36, с. 258].

Підходи до визначення поняття лізинг

Автор	Визначення
Господарський кодекс України Ст. 292 [8],	господарська діяльність, спрямована на інвестування власних чи залучених фінансових коштів, яка полягає в наданні за договором лізингу однією стороною (лізингодавцем) у виключне володіння та користування другій стороні (лізингоодержувачу) на визначений строк майна, що належить лізингодавцю або набувається ним у власність (господарське відання) за дорученням чи погодженням лізингоодержувача у відповідного постачальника (продавця) майна, за умови сплати лізингоодержувачем періодичних лізингових платежів.
Лісовська Н.В. [17]	складна торговельно-фінансово-посередницька операція, одна з форм оренди машин і обладнання, один з способів фінансування інвестицій і активізації збуту, що будується на збереженні права власності на товари за орендодавцем
Ігнатюк Ю. О. [13]	довгострокова оренда через посередника
Разумова Г. В. [29]	угода між власником майна і орендатором з приводу передачі майна у користування на визначений термін за встановленою рентою, що сплачується щорічно, щоквартально або щомісячно
Бондаренко В.М. [3]	комплекс майнових відносин, що виникають у зв'язку з передачею майна у тимчасове користування
Галецька, Т.І. [7]	комплексом майнових відносин, що оснований на кредитно-інвестиційній операції і складаються з купівлі майна і подальшої передачі його у довгострокову оренду.